

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Sešívání: identita fotbalových fanoušků

Dominika Janková

Bakalářská práce

2020

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Dominika Janková**
Osobní číslo: **H17050**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Téma práce: **Sešívání: identita fotbalových fanoušků**
Zadávající katedra: **Katedra sociální a kulturní antropologie**

Zásady pro vypracování

Práce se bude zabývat identitou fotbalových fanoušků, a to na příkladu konkrétního vybraného stadionu. Prostřednictvím terénního výzkumu a studia relevantní literatury studentka představí tento český prvoligový klub, vymezí projevy fotbalového diváka a specifikuje pojmy hooligans a ultras v kontextu řešené problematiky. Výzkum bude realizován prostřednictvím zúčastněného pozorování a rozhovorů s fanoušky. Cílem práce bude zmapovat situaci v kotli. Kdo jsou hooligans? Jak je agrese hooligans reflektována pokojnými fanoušky a do jaké míry se zde vlastně vyskytují?

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Hendl, J. 2008. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál.
Hole, G. 1998. *Fanatismus: sklon k extrému a jeho psychologické kořeny*. Praha: Portál.
Kasal, J. 2013. *Násilí na fotbalových stadionech*. Karlovy Vary: Gaudeamus.
Pavlásek, M. 2013. *Když výzkum, tak kvalitativní: serpentinami bádání v terénu*. Brno: Masarykova univerzita.
Sekot, A. 2003. *Sport a společnost*. Brno: Paido.
Slepička, P. a kol. 2010. *Divácká reflexe sportu*. Praha: Karolinum.
Smolík, J. 2008. *Fotbalové chuligánství. Historie, teorie a politizace fenoménu*. Karlovy Vary: Zdeněk Plachý ? vydavatelství a nakladatelství.
Smolík, J. 2017. *Subkultury mládeže: sociologické, psychologické a pedagogické aspekty*. Brno: Mendelova univerzita.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Lada Viková**
Katedra sociální a kulturní antropologie

Datum zadání bakalářské práce: **30. března 2019**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. března 2020**

L.S.

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

PhDr. Adam Horálek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2019

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 1. 7. 2020

Dominika Janková

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování Mgr. Ladě Vikové za její cenné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Rovněž bych chtěla poděkovat všem informantům za jejich vstřícnost.

ANOTACE

Práce se zabývá problematikou fotbalového chuligánství, a to na příkladu konkrétního vybraného stadionu. Prostřednictvím terénního výzkumu a studia relevantní literatury představím tento český prvoligový klub, vymezím projevy fotbalového diváka a specifikuji pojmy hooligans a ultras v kontextu řešené problematiky. Hlavním cílem je poukázat na rozmanitost těchto skupin, pochopit jejich chování, hodnoty a motivace. Dalším cílem je především i to, abych přinesla objektivní náhled do prostředí fotbalových fanoušků bez předešlých předsudků způsobených soustředěním se na jeden aspekt, který se týká pouze malé části návštěvníků fotbalových stadionů, násilí. Výzkum je realizován prostřednictvím zúčastněného pozorování a rozhovorů s fanoušky.

KLÍČOVÁ SLOVA

Chuligáni, chuligán, ultras, hooligans, fotbal,

TITTLE

„Sesivani“: Identity of football fans

ANNOTATION

The Bachelor thesis deals with the problems of football hooliganism, on the example of the particular studium. Through field research and study of relevant literature I will present this Czech major league club, I will define the manifestations of a fotbal viewer, and I will specify the concepts of hooligans and ultras in the context of the issues to be solved. The main objectiv is point out to the diversity of these groups, understand their behavior, values and motivation. Another objectiv is also to bring an objective insight into the environment of football fans with no previous biases caused by concentrating on one aspect, which covers only a small part of the visitors of football stadiums, violence. Research is implemented through a participating observation and interviews with the fans.

KEYWORDS

Holiganism, hooligan, hooligans, ultras, identity, football

Obsah

Úvod	10
1 Cíle, výzkumné otázky	12
2 Základní pojmy	13
3 Identita.....	15
4 Struktura fotbalových diváků	16
4.1 Ultras	18
4.2.1 Vznik hooligans – teoretická východiska	20
5 Slavia.....	22
6 Metodologie	24
6.1 Metody.....	24
6.2 Popis terénu	25
6.3 Sebereflexe	27
6.4 Informanti	28
6.5 Etika výzkumu.....	29
7 Dav	30
8 Tribuna sever.....	32
8.1 Ultras Tribuny sever	34
8.1.1 Pyrotechnika jako nedílná součást akce.....	35
8.2 Slavia Hooligans.....	38
9 Nejasná hranice identity	40
10 Pohled fanoušků na hooligans.....	41
11 My a Oni.....	43
11. 1 Média	44
11. 2 Bezpečnostní složky.....	44
12 Závěr.....	47
13 Seznam použité literatury.....	50

14 Přílohy 52

Seznam obrázků

Obrázek 1. Plánek stadionu (zdroj: Slavia.cz)	266
Obrázek 2. Rozmístění hooligans a ultras na TS (zdroj: autorka).....	277

Úvod

Fotbal je jeden z nejpobulárnějších sportů a vyvinul se v takový fenomén, že ho po celém světě oslavují miliardy lidí. Není to jen o tom, že se střetne na každé straně jedenáct hráčů, kteří si chtějí změřit své síly. Fanoušci jsou pro tým velice důležití a také často označováni jako tzv. dvanáctý hráč, protože i oni chtějí zvítězit a porazit svého rivala. Buď v boji o nejlepší atmosféru na tribunách (jako jsou chorály, choreografie) anebo i mimo tribuny v rámci chuligánských bitek. A nejčastěji při těchto příležitostech vzniká tzv. fotbalové násilí.

Ve své bakalářské práci jsem se rozhodla zkoumat fenomén fotbalového chuligánství, protože k tomuto tématu mám velmi blízko. Mnoho let jsem aktivním fanouškem klubu SK Slavia Praha a pravidelně navštěvuji jak venkovní, tak domácí utkání a pohybuji se v sektorech, ve kterých se scházejí nejen fanoušci, ale i ultras a chuligáni. Jedná se o místo za bránou, na severní tribuně (dále jen TS).

Při dlouhodobém pobývání v tomto prostředí jsem se rozhodla ve své bakalářské práci přiblížit perspektivu fanoušků. Toto téma jsem si zvolila z toho důvodu, abych se pokusila přinést objektivnější náhled do prostředí fotbalových fanoušků bez předešlých předsudků, které se soustředí na jeden aspekt, a to násilí. Jedním z cílů této práce bylo poukázat na rozmanitost těchto skupin. Fanoušky dle mého názoru nelze uchopit jako stejnorodý zástup lidí se stejnými motivacemi a identitou. Kdo jsou tedy ultras a hooligans? Existuje mezi těmito dvěma skupinami hranice? A vůči komu se fanoušci vymezují? Také mě zajímal názor na používání pyrotechniky během utkání. Myslím, že je dobré zmínit, že já jako insider pyrotechniku neodsuzuji, dokonce mohu říci, že se mi líbí. V kombinaci s choreografiemi vytváří velice pěknou atmosféru, ale jen do určité míry. Pyrotechnika má být dle mého používána organizovaně a má se jednat jen o dýmovnice (pro barevný efekt) či světlice. Petardy a jim podobná pyrotechnika je mnou striktně odsuzována z důvodu toho, že to nedělá žádný dojem, nýbrž pouze hluk a je nebezpečnější.

Jak jsem již zmínila, navštěvuji stadion často, tudíž pro mě nebylo těžké sehnat informanty, protože zde mám dost známých a kamarádů. Při sbírání dat jsem použila metodu zúčastněného pozorování, které bylo jak skryté, tak otevřené. Dále mi k výzkumu posloužily i rozhovory. Ačkoliv na stadionu mám kamarády, tak jsem se snažila oslovit i cizí lidi, a to například právě v momentech, kdy se objevila pyrotechnika. V tu chvíli jsem zachytila projevy fanoušků, jak mimické, tak slovní.

Určení cílů mé práce nebylo vůbec lehké, protože divácké násilí je velice rozsáhlé téma. Tudíž jsem využila vylučovací metody. Účastnila se zápasů, zkoumala zajímavé jevy, dělala rozhovory a až zhruba po dvou měsících jsem měla jasno v tom, co budu dělat.

1 Cíle, výzkumné otázky

Cílem této práce je porozumět fotbalovým fanouškům SK Slavia Praha, protože do této doby bylo na fanoušky nahlíženo zejména jako na bezpečnostní problém. Mým cílem je poukázat na rozmanitost těchto skupin, přiblížit jejich chování, hodnoty a motivace. V této práci jde především i o to, přinést objektivní náhled do prostředí fotbalových fanoušků bez předešlých předsudků způsobených soustředěním se na jeden aspekt, který se týká pouze malé části návštěvníků fotbalových stadionů, násilí. Cíle této práce bych tedy shrnula do následujících okruhů:

- Upozornit na rozmanitost fanouškovských struktur a následně se pokusit o typologii účastníků fotbalových utkání
- Přiblížit společnosti, kdo jsou ultras a hooligans.

V této práci chci zodpovědět tyto výzkumné otázky:

- Existuje hranice mezi ultras, hooligans a dalšími skupinami fotbalových fanoušků?
- Vůči komu se skupiny fotbalových fanoušků vymezují?

2 Základní pojmy

Obsahem této části je především definování základních pojmů, které úzce souvisí s náplní této práce. Jedná se o definice, jejichž přesná interpretace je klíčová k porozumění a lepší orientaci v textu bakalářské práce.

Agrese

Podle Jana Poněšického můžeme agresi definovat jako psychologickou či emočně motivační mohutnost, která má za cíl poškodit věci, přírodu, lidi nebo sebe samé. Z hlediska psychologie je agrese chápána jako vrozená vlastnost či reaktivní připravenost, jež je eticky neutrální, slouží k adaptaci, udržení života (např. obrana, získání obživy) a je člověku vlastní. Agrese zahrnuje jisté emoční stavy a impulzy k jednání, jako je například. zlost, vztek, nepřátelství. Toto vše je spojené s představami – tzn. někomu se pomstít, někoho zabít, pomluvit (Poněšický 2005: 22). Agrese může být častěji vyvolána v kombinaci s návykovými látkami.

Divácké násilí

Tímto pojmem podle Kasala je označováno násilí, které je nebo bylo páčáno diváky sportovního utkání. Lze charakterizovat jako násilí, které je plánované, má opakující se charakter a je realizováno ohraničenou skupinou lidí – nejčastěji členy gangů. Jednotícím znakem může být sounáležitost s určitým klubem. Spojuje jej nevhodné, někdy až extremistické chování, jako jsou rasistické urážky či chování, které ohrožuje bezpečnost ostatních osob, které jsou přítomné na stadionu (Kasal, J. 2013: 104). Slepíčka a kol. dále dodávají, že agrese, která je zachycována ve sportu se vyskytuje jak u aktivních sportovců, tak u fanoušků. Některé studie tvrdí, že záleží na druhu sportu. *„Získané poznatky ukazují na to, že u diváků sledujících sporty s vyšším výskytem agrese se zvýšila úroveň agresivity, k čemuž nedošlo u diváků sledujících neagresivní sporty.“* (Slepíčka, Hošek, Hátlová 2011: 176). Z toho plyne, že agresivnější sporty, jako je například hokej nebo fotbal vzbuzují v divákovi agresivní instinkt.

Koncept „My a Oni“

V knize Myslet sociologicky od Z. Baumana Rozdělování lidí do kategorií, které vyžadují odlišné postoje a odlišné chování vystupuje do popředí dělící čára, která má na vztah jedince s ostatními lidmi velký vliv. Jedná se o rozdíl mezi „my“ a „oni“. „My“ a „oni“ nejsou pouze dvě samostatné skupiny lidí, ale je to rozdíl mezi dvěma zcela odlišnými stanovisky. To znamená citovou náklonost a apatii, podezření a důvěru, strach a jistotu aj. „My“ je skupina, do které jedinec patří, dění uvnitř rozumí, cítí se jistý a v bezpečí. Tato skupina je přirozeným

prostředím. Na druhou stranu pak „Oni“ představují skupinu, ke které jedinec nemůže nebo nechce náležet.

V sociologii se tento rozdíl mezi „my“ a „oni“ prezentuje jako rozdíl mezi vlastní skupinou (in group) a cizí skupinou (out group). Tyto dva protikladné postoje jsou nerozlučné, protože se jedinec nemůže cítit „in group“, aniž by nijak nepociťoval „out group“. Obě tyto opozita se navzájem podmiňují, definují a svůj význam čerpají právě z jejich protikladů (Bauman 2000: 45). Tento koncept, který dělí svět na „my“ versus „oni“ dle Sekota vnáší do světa sportu ideologicko-politické akcenty, které reflektují občanské a sportovní projevy divácké identity (Sekot 2010: 92).

Kotel

Slepička ve své knize zmiňuje, že fotbalové sportovní publikum lze z hlediska jeho prostorového rozmístění v hledišti rozdělit na několik oddělených skupin, které jsou jasně lokalizované a ohraničené. To znamená: kotel domácích na jedné straně stadionu, většinové publikum (na hlavních tribunách) a kotel hostů naproti domácímu kotli. Oba kotle jsou umístěny naproti sobě, a to z toho důvodu, aby došlo k eliminování fyzického kontaktu s oběma skupinami (Slepička 2010: 119). Prostory kotle jsou obsazovány zejména fotbalovými chuligány a ultras. Mareš ještě dodává, že se většinou jedná o nejlevnější místa na stadionu (Mareš 2004: 31).

3 Identita

V první řadě si definujeme pojem identita, abychom dále porozuměli typům fotbalových příznivců. Identitu nelze chápat jako danou. Formuje se v procesech ustavičně probíhajících interakcí v sociálním životě. Jedná se o neustálý proces tvorby vlastního já (Giddens 2013: 240).

Dle Smolíka je identita ze sociologického hlediska jevem, který je výsledkem dialektiky vztahu jedince a společnosti. Z pohledu kulturních studií můžeme říct, že se identita týká popisu lidí, s kterými se emocionálně identifikujeme, fenoménů odlišnosti či podobnosti, osobního nebo společenského.

Meyers zmiňuje, že my, jakožto společenské bytosti žijeme ve skupinách, fandíme naší skupině a také se definujeme jako členové naší skupiny. Vědomí o tom, kdo jsme spočívá nejen z našich osobních znaků a postojů, ale i z naší společné identity (Meyers 2016: 446).

V sociální psychologii rozlišujeme osobní a sociální aspekty identity. První, tedy osobní se týká především intimní sebereflexe a sebehodnocení. Zásadní je uvědomění si vlastního já, své jedinečnosti, ohraničenosti a neopakovatelnosti vůči druhým. Osobní aspekt identity odpovídá na otázku: „kdo jsem“ a spojuje se se zážitkem: „já jsem já“. Sociální aspekt identity je začlenění, spolupatříčnost a kontinuita v čase a vztazích. Tento aspekt odpovídá na otázky typu: „čeho jsem součástí“, „kam patřím“. Podstatné jsou obě složky identity (Smolík 2017: 47–48).

Když mluvíme o identitě fanoušků, můžeme ji nazvat jako rozmanitou. Sekot tvrdí, že na fotbalové fanoušky nelze nahlížet jako na celistvou masu lidí se stejnými hodnotami, postoji, ale spíše jako na strukturovanou skupinu (Sekot 2006: 247). Díky těmto odlišnostem jako jsou hodnoty, identifikace s konkrétním klubem vzniká několik typů identit, které kategorizují fotbalové fanoušky. Tyto kategorie představím v následující kapitole.

4 Struktura fotbalových diváků

Příznivci fotbalu se obvykle dělí na pasivní pozorovatele, kteří se dívají na utkání prostřednictvím médií nebo aktivní, jež se nacházejí přímo na stadionu. Pavel Slepíčka a kolegové ve své knize zmiňují, že sportovní diváci nejsou jednotný celek, nýbrž jsou velmi diverzifikováni. Každý sport si vytváří své publikum, které je specifické a liší se od ostatních v mnoha faktorech, např. zájem o sport, míra identifikace s klubem, motivace návštěvnosti apod. (Slepíčka a kol. 2010: 17). Tyto jedince nelze zaškatulkovat do jedné skupiny, protože se jejich skupiny liší.

Existuje několik dělení fanouškovských skupin a jejich charakteristik. Jako jednu z možností zde představím dělení dle Josefa Kasala, Pavla Slepíčky, Miroslava Mareše a Josefa Smolíka, podle kterých identifikaci jednotlivých skupin fotbalového publika a zjištění míry nebezpečnosti můžeme vycházet ze základního členění na tři skupiny, které mají své specifické znaky:

1. Nejpočetnější skupinou jsou fotbalový diváci neboli pasivní pozorovatelé hry. Tato skupina je nejméně aktivní, co se týče pravidelného navštěvování stadionu a utkání často sledují prostřednictvím různých médií, jako je televize, mobilní telefon, tisk aj. Diváci nejsou spjati s konkrétním klubem tudíž nejsou ovlivněni rivalitou týmů. Neznají rituály, jako jsou například chorály a pokřiky, nenosí klubové barvy ani symboly (Kasal 2013: 25).
2. Fotbalový fanoušek. Ti, co žijí s klubem. Fanoušci se identifikují s konkrétním týmem nebo hráčem. Identifikaci prezentují například oblečením, kdy nosí klubové šály, trička, mikiny apod., na nichž jsou klubové barvy nebo znak. Vyžadují výhru svého klubu a prožívají s ním vítězství i porážky. Z tohoto důvodu považují vítězství svého týmu za vlastní úspěch, a naopak porážku za vlastní neúspěch. (Slepíčka 1990: 83–84). Hru hodnotí subjektivně z perspektivy týmu, ke kterému cítí sounáležitost. Podporují svůj klub tím, že na zápasech, které z pravidla nevynechávají, povzbuzují, jak svými hlasivkami, tak potleskem. Mají přehled o všech současných i minulých hráčích v klubu, o jeho historii a znají největší úspěchy. Více hru prožívají. Fotbalový fanoušek jsou často pod vlivem emocí a na tyto situace reagují užitím vulgárních gest, nadávek či pískotem směrem k soupeřovi nebo rozhodčímu. Příklad může být útok na „svého“ hráče označují hned jako faul, aniž by to viděl. Ovšem pokud se nesportovního chování dopustí hráč z jeho oblíbeného klubu a srazí protihráče, který upadne, je ihned označován za simulanta. Fanoušci se objevují napříč celým stadionem (Smolík 2008:

18). Pro fotbalové fanoušky je typická charakteristika dělení na „MY“ a „ONI“, kdy slovo „my“ představuje vlastní klub a „oni“ představuje fanoušky jiných klubů. Fotbalový fanoušci mají vlastní identitu a vzniká rivalita mezi fanoušky různých klubů. V této rivalitě se však většinou jedná v mezích slušného chování, protože se nejčastěji jedná o „pouhé“ slovní napadání soupeřova týmu nebo hráče. Fyzickému násilí se snaží vyhýbat, protože ví, že by mohli svůj oblíbený klub poškodit (Mareš 2004:12).

3. Chuligáni neboli rowdies, hools či hooligans jsou zaměřeni především na násilí a výtržnosti. Sdružují se ve skupinách, které jsou většinou tvořeny mladými příznivci, kteří přicházejí na stadion primárně s cílem vyvolání konfliktu či bitky s jinými obdobnými skupinami soupeřova týmu. Agresi projevují vůči příznivcům protivníka, policii či jiným bezpečnostním složkám účinkujícím na stadionu nebo v jeho okolí. Na rozdíl od fanoušků se neidentifikují s klubem, ale se svou chuligánskou skupinou (Mareš 2003: 433).
4. Další specifickou skupinou jsou tzv. Ultras. Tento pojem označuje fanoušky, kteří prožívají fotbal a chodí do kotle. Na rozdíl od běžných fanoušků jsou ochotni pro klub obětovat i část soukromého života. Vyjíždí s týmem na utkání mimo město nebo zemi. Ultras se zaměřují na efektivní činnost během zápasu. Vytvářejí transparenty, choreografie či klubové chorály (Kasal 2013: 26).

Jak se dále pokusím ukázat, toto dělení je velmi problematické zvláště u skupiny ultras a hooligans, protože se vzájemně prolínají a je velmi obtížné mezi těmito skupinami najít jasně definovatelnou hranici. Ultras a hooligans jsou pro mou práci důležití, proto je v následujících kapitolách lépe přiblížím.

4.1 Ultras

Pojem ultras odpovídá dříve používanému termínu vlajkonoši. V obecné rovině se jedná o diváky, kteří sami sebe označují jako skalní fanoušky. To znamená, že jsou věrni svému klubu za všech okolností a klub pro ně znamená téměř vším. Společně s hooligans se koncentrují hlavně v kotli.

Prvky tzv. ultras podpory týmů je v ČR možné vidět i na ledním hokeji, nicméně ne v takovém rozsahu, jako je to u fotbalu. Odlišují se od ostatních skupin tím, že vytvářejí povzbuzovací choreografie, transparenty, vymýšlí chorály, pokřiky, prakticky řídí celozápasové fandění. Jsou přesvědčeni, že jejich podpora je schopná ovlivnit výsledek utkání. Tyto utkání jsou pro ně příležitostí, kde mohou ukázat svoji kreativitu a zručnost, protože v rámci ultras skupin probíhá neformální sutěž o to, koho choreografie bude nejlepší (Slepička 2010: 151).

První podoba fenoménu ultras vznikla v Itálii a od počátku 70 let byla považována za nejfanatictější a nejvášnivější diváckou skupinu a stali se synonymem militantního fotbalového fanouška, který vášnivě podporuje svůj klub, vyznává prioritně fotbalovou kulturu, její tradice atd. Zejména v počátcích tohoto fenoménu šlo zároveň i o výraz třídního odporu vůči stávajícímu politickému establishmentu. Vliv masových médií přinesl tento fenomén i do dalších zemí a stal se jakousi vábničkou pro radikální skupiny, a to zejména mládeže. Od 70 let se skupiny těchto příznivců odpoutaly od ostatních fanoušků a začaly se přesouvat do kotlů. K sociologicky společensky významným reflexím fotbalového násilí patří i existence nových skupin fotbalových fanoušků, které se objevily zejména ve Španělsku v průběhu minulé dekády. Vzniklo takzvané pacifistické fandění, které oživuje slavnostní projevy podpory svého týmu a radost nad sportovním výkonem a zároveň reaguje na jakékoliv formy násilí. To se stalo vítané vedením fotbalových klubů, tudíž skupiny dostávali morální a ekonomickou podporu. Specifické skupiny ultras zůstávají dodnes v Itálii, protože skrze fandění se vyjadřují nejen k dění na hřišti, ale vyjadřují i např. politické podtexty apod. (Sekot 2010: 91–92).

4.2 Hooligans

Tento fenomén je spjat především s Britskými ostrovy. Začal se vyvíjet v průběhu 60. let a eskaloval v 80. letech. Jev zde vznikl, následně byl popsán a „exportován“ do jiných zemí Evropy. Problém vymezení tohoto termínu je, že neexistuje jasná definice, kdo je chuligán, protože toto slovo je nejasné. Obecně pojmenování chuligán vzniklo v Londýně v 19. století, a to podle imigrantské rodiny z Irska. Ta byla vyhlášena svým „asociálním chováním“. Popis byl následně použit jakožto obecný popis jakéhokoliv kriminálního chování. Chuligánské skupiny se nesoustředily pouze na fotbalové stadiony, ale i na jejich okolí. Proto lze říct, že tato subkultura od šedesátých let měnila a vyvíjela své strategie, často kvůli postupu bezpečnostních orgánů. Od sedmdesátých let začala probíhat komunikace přes fotbalové ziny – nezávislé časopisy zabývající se nejen o fotbalové aktivity fanoušků. Vrcholem byla osmdesátá léta 20. století, která byla charakteristická stupňováním násilí a nepokojů před utkáním i po něm. Chuligánství se v osmdesátých a devadesátých letech stávalo stále větším problémem a oddalovalo se od fotbalových stadionů (Smolík 2017: 151).

Konkrétní popis hooligans nabízí Josef Smolík. Říká, že je chuligánství založeno na tlupách či partách, které se skládají z většinou mladých příznivců. Ti přicházejí na stadion s primárním cílem vyvolat bitku nebo konflikt s podobnými skupinami soupeřova týmu. Za projevy fotbalového chuligánství můžeme označit vniknutí na hrací plochu, házení předmětů na hrací plochu, vandalismus apod. Party mají vlastní názvy, užívají symboly prezentované na vlajkách, oblečení či šálách, kterými se vymezují vůči jiným skupinám. Tyto skupiny jsou dobře organizované a většinou je nesjednocuje pouze společná nenávisť, ale například i rasové, politické či náboženské motivy. Lze je také definovat jako stabilní integrované skupiny s vysokou kohezí a stejnorodostí. Členství hooligans poskytuje jednotlivci skupinovou identitu, která podporuje jeho sebevědomí a sebejistotu, mohou zde dát průchod emocím, náladám a vášním, které je dle nich svazují. Postupem času jedinci získávají zkušenosti, prohlubují vztahy. Lze vypořádat dynamiku skupiny, která se zakládá na stejných hodnotách a cílech, jako je například averze vůči policii, snaha být nejlepší chuligánskou skupinou aj. K faktorům, které jsou uváděny jako prvky agresivního chování jsou například situační faktory, anonymita, alkohol, výsledek hry apod. (Smolík 2017: 152). Tito lidé se na rozdíl od fanoušků často neidentifikují s klubem, ale pouze se svojí konkrétní skupinou. „Nadstavbou“ chuligánství může být v některých případech i propojení s organizovaným zločinem. (Smolík 2008: 16–19).

4.2.1 Vznik hooligans – teoretická východiska

Hlavní teoretická a výzkumná východiska fotbalového chuligánství vznikala od konce šedesátých let 20. století. Ty byly prováděny vědci jako je například Ian Taylor, John Harrington, Peter Marsh apod.

Jedním z prvních vědců, který se zabýval fotbalovým chuligánstvím byl britský psychiatr John Harrington. Zaměřil se zejména na sledování jednotlivých fanoušků a na jejich individuální patologické reakce během zápasu. Často využíval pojmů „nezralost“ či „ztráta kontroly“. Interpretace jeho dat posílila názor, že chuligánství je vysvětlitelné jako vliv psychologických problémů jednotlivce.

Druhou z možností vysvětlení vzniku tohoto fenoménu přináší britský sociolog Ian Taylor. V počátcích 70. let 20. století se snažil vysvětlit fotbalové chuligánství z pohledu marxistických pozic. Jeho závěrem bylo, že toto chování je projevem zvláště nižších tříd. Následně v důsledku komercionalizace, zprofesionálnění a zmezinárodnění fotbalu došlo k odcizení tohoto sportu od dělnické třídy. Toto odcizení navíc provázely změny na trhu práce a s nimi související rozpad některých dělnických komunit. Došlo k předání fotbalu do rukou ekonomicky stabilnějším příznivcům. Mladé generace dělnické třídy se začaly formovat do gangů, které následně bojovali proti sobě nebo proti policejním složkám.

Třetí teorií vzniku hooligans pochází od vědců z Leicester School a svými závěry se blíží Taylorovu přístupu. Ti vysvětlují násilné chování a bitky, které provázejí fotbal jako jediný zdroj sebeúcty a úcty ze strany okolí pro muže z dělnické třídy. Tedy z vrstvy, která má typicky nízký sociální status. Autoři však nezdůrazňují aspekty života, jako je třeba frustrace a odcizení.

Vedle těchto tří perspektiv ještě představím významného autora v této oblasti. Ramón Spaaij konstatoval, že i když se fotbalové výtržnosti odehrávají často v odlišném kulturním či sociálním kontextu, je možné vypočítat šest základních charakteristik identity výtržníka. Jedná se o emocionální vzrušení, teritoriální identifikaci, maskulinitu, prestiž, smysl pro solidaritu, vysokou míru suverenity a autonomie (Smolík 2017: 153–155).

Jako protiklad k výše uvedeným teoriím zdůrazňující třídní změny se jeví přístup pocházející od Petera Marshe a jeho Oxfordských spolupracovníků. Ti zkoumali fotbalové chuligány pomocí zúčastněného pozorování a rozhovorů. Marsh strávil tři roky na zápasech, v autobusech, hospodách a jiných místech, kde se fotbalový chuligáni setkávají ve volném čase. Jeho výzkum tvrdil, že zdánlivý chaos vyskytující se během zápasu má přísný řád a akce na tribunách jsou řízeny pravidly. Status chuligána umožňuje mladým mužům, kteří mají malé

šance uspět ve škole nebo v práci pocit osobní důležitosti a identity – skrze uznání okolí. Tribuny jsou dle Marshe místem alternativních kariér a o násilí se víc mluví, než aby bylo realizováno. Dospěl k závěru, že za násilné chování může to, že ho společnost očekává. (Smolík 2017: 154). Beyer dodává, že tato subkultura toleruje jevy, které majorita považuje za deviantní. V téhle subkultuře může jedinec dosáhnout určitého statutu a nalézt adekvátní roli v určité sociální skupině (Nikl 2007: 10).

5 Slavia

V této kapitole stručně představím historii a současnost fotbalového týmu SK Slavia Praha.

„Chceš začít a nevíš jak. Mudruješ, hněteš čelo, ohlodáváš verzatilku, civíš do prázdna. Před očima se ti dělají kola. Kolo za kolem. Na začátku tedy nebude míč, nýbrž kolo. Konkrétně ono proslulé kolo dějin, jež pootočíme trošku nazpátek, a ocitneme se v roce 1892. V Praze. Ve Vodičkově ulici. Na podzim.“ (Houška 1992: 5).

V listopadu roku 1892 bylo na Valné hromadě literárního a řečnického spolku rozhodnuto o vzniku Akademického cyklistického odboru Slavia, zkráceně ACOS. Jak název naznačuje, tehdejší členové pěstovali výlučně cyklistiku. Tento spolek byl rozpuštěn vzhledem k údajnému opakování protistátní činnosti. Protirakouské činnosti. Teprve o tři roky později přišel na řadu fotbalový míč a došlo k založení Sportovního klubu Slavia – SK Slavia. Zde se stanovily barvy dresů – červená a bílá, které jsou rozděleny do dvou polovin a na bílé straně se nachází pěticípá hvězda s hrotem dolu, která představuje naději sílícího ducha i v období neúspěchu. Každopádně zdůrazněme historický fakt, že Slavia vznikla v roce 1892, tedy rok před Spartou a jedná se o jeden z nejstarších sportovních klubů.

Hrávalo se hlavně na Císařské louce, na Letenské pláni, na žižkovské Ohradě, zkrátka všude, kde to šlo. Dne 25. března 1896 se Slavia střetává s mužstvem AC Praha, kde už v prvním zápase své historie hráli v oněch zmiňovaných sešíváných dresech a soupeři udělili šest gólů. Zápas číslo dva nese poněkud větší symboliku. Jde o historicky první derby Slavia – Sparta. V tomto utkání vyhrála Sparta 1:0, jenže po zápase rozhodčí Rossler začal s hráči diskutovat, zda vstřelená branka odpovídala duchu a pravidlům. Josef Rossel-Oršovský tuto branku odvolal. Bývalo zvykem branky uznávat a odvolávat až dodatečně, po konci hry. Tato událost vyhrotila rivalitu mezi těmito dvěma kluby, která přetrvává do dnešní doby (Houška 1992: 5-9).

Celkem devatenáctkrát se stala Slavia fotbalovým mistrem ve své zemi. Poprvé se tak stalo v roce 1913, John William Madden jakožto trenér dovedl Slavii k svému historicky prvnímu titulu uznávanému Českomoravským fotbalovým svazem. Rok 2019 byl rokem Slavia, protože přinesl úspěchy jak na domácí, tak i na evropské půdě. Slavia postoupila ze skupinové fáze z druhého místa do vyřazovací části evropské ligy. Po domácí bezbrankové remíze s Genkem je čekal zápas na půdě soupeře. Po chybě v obraně Slavia prohrávala, ovšem dokázali výsledek otočit a postoupili. V osmifinále Evropské ligy hráli proti pětinasobnému vítězi soutěže, kterým byla Sevilla a v nastavení Ibrahim Traore poslal Slavii dál do čtvrtfinále, kde

se utkala s londýnskou Chelsea. Zde skončila jízda po Evropě, ale výkon na Stamford Bridge a následná děkovačka s několika tisíci fanoušky Slavie je to, co všem zůstalo v paměti. Poslední titul Slavia získala v roce 2018\2019 a mohla se z něj radovat už s předstihem v předposledním zápase nadstavby FORTUNA:LIGY, na hřišti ve Vítkovicích patřící Baníku Ostrava. Slavia tento rok získala i titul z poháru MolCupu, kde ve finále v Olomouci vyhrála nad Baníkem Ostrava 2:0. Tím stvrdila obhajobu historického dublu. V srpnu slávističtí postoupili přes Kluž do základní skupiny Ligy mistrů, kde se utkali s Interem Milán, Borussii Dortmund a FC Barcelona (www.slavia.cz 2019).

Po spanilé jízdě Evropou se uskutečnily pouze 4 kola soutěže. Vláda ČR do odvolání zakázala kvůli šíření nového typu koronaviru veškeré sportovní, kulturní a jiné hromadné akce, posléze vešel v platnost nouzový stav a karanténa.

6 Metodologie

6.1 Metody

Sběr dat jsem prováděla formou kvalitativního výzkumu, kdy jsem využila polostrukturované a narativní rozhovory. Tato metoda mi přišla vhodná z toho důvodu, že jsem mohla otázky různě modifikovat či doplňovat v průběhu sbírání dat. Výzkum jsem se rozhodla dělat v okolí Sinobo stadium, což je stadion SK Slavia Praha, který se nachází v pražských Vršovicích.

Rozhovory

Ke sběru dat mi posloužily polostrukturované rozhovory. Hendl říká, že tento typ rozhovoru je možné provést s více lidmi a následně je porovnat. Ačkoliv má tazatel předem připravený soubor otázek, může otázky částečně modifikovat či položit další doplňující otázky. Dále také tvrdí, že než začneme rozhovor, je důležité si promyslet obsah otázek a jejich pořadí. Na začátku rozhovoru je nejdůležitější zajistit souhlas respondenta se záznamem, bez kterého by nebylo možné rozhovor provádět (Hendl 2005: 167). Zrealizovala jsem celkem 20 rozhovorů z nichž 15 proběhlo individuálně a jeden byl skupinový, kdy mi odpovídalo pět lidí. Na rozhovorech jsme se domlouvali s informanty předem a místo a termín jsem nechávala na nich. Většinou jsem za nimi dojížděla já a místa byla různá. Některé rozhovory se uskutečnily informantů doma, některé před domácím utkáním v místních hospodách. Nebo když jsem na stadionu potkala někoho zajímavého, tak jsem ho oslovila, zda by mi nechtěl poskytnout rozhovor. Rozhovor probíhal v neformálním duchu, kdy mi informant například vyprávěl, proč začal fandit Slavii nebo se ptal, proč jsem si vybrala právě toto téma.

Pozorování

Další metodu, kterou jsem využila, bylo zúčastněné pozorování, kdy jsem se pravidelně účastnila venkovních i domácích utkání. Hendl uvádí, že tato metoda ke zkoumání tématu je velice vhodná, protože jevy a dění není přístupné osobám mimo skupinu a také existují velké rozdíly mezi pohledy členů sledované skupiny. Pozorovatel není pasivním registrátorem dat, ale sám se účastní dění v situaci, ve které se předmět výzkumu vyskytuje či projevuje (Hendl 2005: 193). Pozorování jsem prováděla ve slávistickém kotli – Tribuně sever. Celkem jsem navštívila 32 fotbalových utkání z nichž bylo 22 domácích utkání Fortuna ligy a MOL cupu, 4 zápasů evropské ligy z nichž jeden byl v zahraničí (Londýn) a 6 zápasů Ligy mistrů, kdy dva byly též v zahraničí (Dortmund, Milán). Viz. seznam příloh. Během pozorování byla data zaznamenávána pomocí mobilního telefonu a následně po zápase byly přepsány a analyzovány.

Pozorování jsem realizovala skrytě a vystupovala jako aktivní fanoušek, který je součástí kotle. Ke skrytému pozorování mě vedlo hned několik důvodů. Především to, že moje přítomnost v roli výzkumníka či pozorovatele mohla snadno narušit přirozený běh událostí a vytvořit situace, která by bez mé účasti sotva nastala a mohly by se znehodnotit data (Miovský 2006: 152). Jsem si vědoma toho, že v případě skrytého pozorování dochází hned k několika porušením základních etických pravidel, ale také beru v potaz, že výzkum probíhal v davu, který výrazně anonymizuje jedince. Nejsem si vědoma toho, že bych kohokoliv tímto výzkumem poškodila.

6.2 Popis terénu

Sinobo stadium, starým názvem stadion Eden je stadion SK Slavia Praha, který se nachází v pražských Vršovicích. Celková kapacita stadionu je 19 370 sedících diváků a všechna místa jsou krytá. Jsou zde vyhrazena i místa pro vozíčkáře, které čítají zhruba 40 míst.

Vstup na stadion je umožněn čtyřmi vchody. U každého vstupního koridoru stojí 7-10 příslušníků security, kteří mají za úkol kontrolovat obsah batohů, oblečení apod. Je to z toho důvodu, aby se na stadion nedostala pyrotechnika, zbraně apod., dále také jídlo a pití. Dále zmíním, že tým security je složen jak z mužů, tak z žen. Muži kontrolují muže, ženy kontrolují ženy. Do hlediště vede 36 vstupů. Myslím, že je dobré zmínit, že na stadionu je možné se volně pohybovat. To v praxi znamená, že když jedinec má zakoupenou vstupenku například na tribunu, která je v jižní části, může jít i do kotle. Zde ale upozorním, že tyto lidé stojí většinou na schodech nebo ve vstupu do hlediště. Proč? Ačkoliv se v kotli dodržuje nepsané pravidlo „kdo dřív přijde, ten dřív mele“, tak lidé, co pravidelně navštěvují Tribunu sever a mají zde zakoupené permanentní vstupenky, mají i přes to svá určitá místa (to nezahrnuje členy ultras, případně hooligans, ty mají místa stabilní), protože jim je hlídají například kamarádi. Já, jakožto pravidelný účastník v sektoru 106–107 stojím vždy ve stejné lokaci v okruhu tří metrů, kde vím, že se potkám se svými přáteli.

Na stadion je možné chodit i s dětmi. Pro rodiny je vyhrazený speciální sektor, který se nachází v jihozápadní části stadionu, ale rodiny s dětmi mohou navštěvovat i jiné tribuny, včetně kotle. Během mého výzkumu jsem na Tribuně sever viděla mnoho dětí různého věku. Nejmladšímu návštěvníkovi, kterého jsem zpozorovala bylo 6 let.

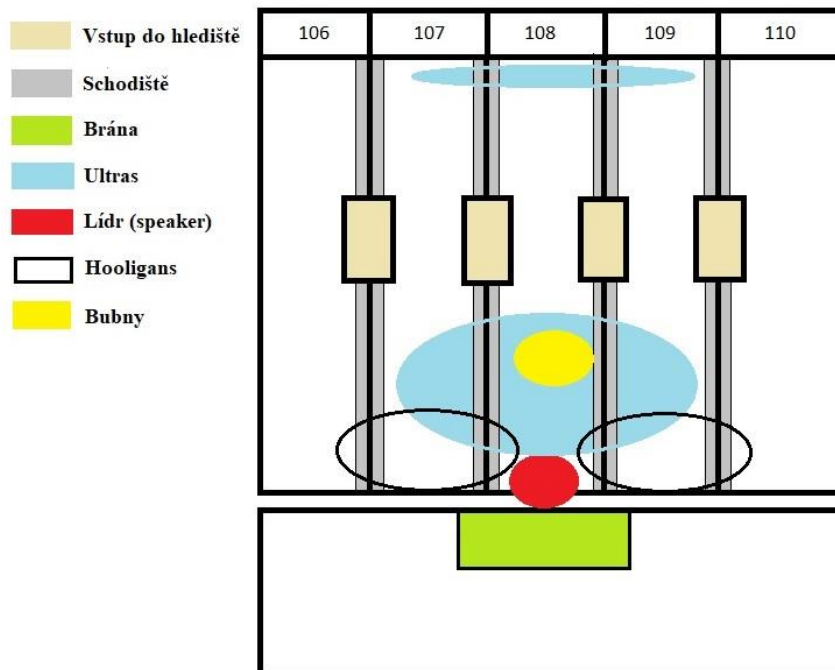
Co se týká cenové kategorie, tak nejdražší vstupenky jsou kategorie A, kdy základní cena činí 3 800 Kč/sezóna, dále B – 3 250 Kč/sezóna. Tyto dvě kategorie se nachází na hlavních tribunách viz. obrázek níže. A kategorie C – 1 950 Kč/sezóna, která zahrnuje Tribunu sever a

jižní tribunu (tribuna Fr. Pláničky) (www.slavia.cz). Ceník permanentních vstupenek se odvíjí od toho, zda je jedinec stávající či nový vlastník permanentní vstupenky. Stávající permanentkáři jsou zvýhodněni oproti novým. Dále klub nabízí zvýhodněné vstupné studentům, vozíčkářům aj. Vlastník této vstupenky má zaplacené všechny vstupy na domácí utkání a je zvýhodněn v předprodeji vstupenek na utkání, které se na toto nevztahují, jako například evropské poháry apod.

Pro lepší přehled vkládám plánek stadionu:

Jelikož předmětem mého výzkumu byli jedinci navštěvující kotel, v následujícím obrázku ukážu stručný náčrt rozmístění ultras a hooligans na Tribuně sever.

Obrázek 2. Rozmístění hooligans a ultras na TS (zdroj: autorka)

6.3 Sebereflexe

Co se týká mé pozice a vztahu ke klubu, sama se nazývám slávistou – tedy podle typologie fanoušků Slepíčky a kol. jsem fotbalovým fanouškem pravidelně navštěvující fotbalová utkání. Dle mé pozice fanouška může dojít ke kritice mého výzkumu, která se může týkat důvěryhodnosti mé osoby, jakožto výzkumníka. Výzkum nepochybně může ovlivňovat to, zda je badatel „insiderem“ či „outsiderem“ sledovaného společenství. V mém případě se jedná o pozici insidera a na jednu stranu mi odpadla řada potíží se získáváním přístupu, hledání informátorů či adaptací. Každopádně tento typ výzkumu má dle Touška a kol. i svá úskalí, příkladem může být zpochybnění schopnosti udržet si potřebný odstup pro uskutečnění dobré analýzy, které se nazývá „going native“ (Toušek 2015: 18). Touto reflexí jsem se snažila zachovat si odstup od dat jako výzkumník i jako fanoušek. Na druhou stranu svou pozici beru jako výhodu, protože jsem předem znala terén a měla jsem potřebné vědění (slávistická historie, texty chorálů apod.) před vstupem do terénu, a věděla jsem, jak se orientovat v tomto prostředí.

Výzkum mě velice bavil, protože jsem mohla pracovat na své bakalářské práci a zároveň chodit fandit mému oblíbenému klubu. Dozvěděla jsem se spoustu zajímavých informací a našla si nové přátele.

6.4 Informanti

Během mého výzkumu bylo uskutečněno celkem 15 individuálních rozhovorů a jeden skupinový, kdy skupina čítala pět osob. Tato pětičlenná skupina v práci vystupuje pod názvem **aktivní skupina kotle**. Při tomto skupinovém rozhovoru jsem nezjišťovala vzdělání ani věk informantů. Co se týče věku ve skupinovém rozhovoru, lze ho odhadnout na 18-30 let. Všechny rozhovory probíhaly tváří v tvář a v neformálním duchu i prostředí - hospody v Praze, během utkání na stadionu i před stadionem. Rozhovory probíhaly v období od listopadu 2019 do ledna 2020. Na začátku jsem nejdříve požádala respondenta o souhlas s rozhovorem a nahráváním, následně jsem jim přislíbila anonymitu viz. etika výzkumu. Co se týče věkového složení respondentů, nejmladšímu jedinci bylo 17 let a nejstaršímu 49 let. Všichni jedinci jsou aktivními účastníky fotbalových utkání a vlastní permanentní vstupenku na Tribunu sever. Při přepisování do přímé řeči jsem ponechala původní verze odpovědí a nepřepisovala je do spisovné češtiny. Následující tabulka ukazuje základní údaje o respondentech. Ačkoliv respondenti souhlasili s tím, že uvedu jejich pravá jména, rozhodla jsem se chránit jejich identitu a použila jsem pseudonymy.

Pseudonym	Věk	Nejvyšší dosažené vzdělání	Zaměstnání	Typologie
Jan	35	SŠ	Mistr ve výrobě	fanoušek
Richard	18	ZŠ	Student SŠ	fanoušek
Mírek	49	SŠ	Řidič kamionu	fanoušek
Stanislav	25	VŠ (Bc.)	Student VŠ	fanoušek
Ladislav	36	SŠ	Výrobní dělník	fanoušek
Ondřej	18	ZŠ	Student SŠ	fanoušek
Jiří	26	SŠ	Pojišťovnictví: likvidátor škod	fanoušek
Lukáš	37	VŠ (Bc.)	Makléř	fanoušek
Jakub	20	SŠ	Student VŠ	hooligans
Tomáš	17	ZŠ	Student SŠ	hooligans
Miloš	25	VŠ (Bc.)	Student VŠ	hooligans
Petr	28	SŠ	Skladník	hooligans
Aleš	27	SŠ	OSVČ: realizace plotů	ultras
Pavel	23	SŠ	Student VŠ	ultras
Martin	40	SŠ	OSVČ:	ultras

Aktivní skupina kotle	-	-	-	ultras
--------------------------	---	---	---	--------

6.5 Etika výzkumu

Ve své práci jsem se řídila etickým kodexem o několika důležitých pilířích, který popisuje již zmiňovaný Jan Hendl (Hendl 2016: 157) nebo Martin Soukup ve své knize *Terénní výzkum v sociální a kulturní antropologii* (Soukup 2014: 135-136). V první řadě jsem informantům představila svůj obor, co studuji a záměr mého výzkumu. Snažila jsem se, abych neškodila svým informantům, kteří mi sdělovali své názory, zkušenosti, v některých případech i činy, které by mohly být trestné. Další důležitou součástí byl informovaný souhlas. Ten mi každý z informantů poskytl. Týkal se nejen nahrávání na mobilní telefon, ale i celkového zpracování dat. Ujistila jsem je, že budou částečně anonymizováni. To znamená, že jsem s jejich souhlasem uvedla pouze jejich křestní jméno a věk. V další řadě jsem jejich názory respektovala a k jejich výpovědím jsem neměla žádné výhrady. Záznamy jsem si uchovala jak v písemné, tak elektronické formě. Vzhledem k tomu, že pravidelně navštěvuji stadion a své místo mám v kotli, jsem s některými informanty stále v kontaktu a udržuji s nimi přátelský vztah.

7 Dav

Než začneme zkoumat jednotlivé fanoušky je důležité vědět, že pro práci s fotbalovým fanouškem je důležitá nejen psychologie jednotlivce, ale i psychologie davu.

Jedním z nejvýznamnějších autorů, který se zabýval psychologií davu byl Gustave Le Bon. Dle autora můžeme dav v běžném slova smyslu definovat jako shromáždění jedinců, kteří můžou být jiné národnosti, pohlaví, vzdělání a nebere se ohled na to, jaká okolnost je svedla dohromady.

Z hlediska psychologie nabývá slovo dav jiného významu. V určitých okolnostech nabírá shromáždění lidí nových vlastností, které se někdy i velmi liší od vlastností jedince. Lidská vědomá osobnost zde mizí a spolu s city i myšlenkami jsou zaměřeny stejným směrem jako osoby okolo. Vytvoří se kolektivní duše, která je přechodného charakteru. Tato ztráta uvědomělé osobnosti nemusí vždy vyžadovat přítomnost několika osob na jednom místě, ale musí je něco spojovat (Le Bon 1997: 13). V tomto konkrétním případě osoby na stadionu spojuje konkrétní klub. Ať jsou jedinci jakýkoliv, zda mají jiné zaměstnání, odlišný způsob života, mají různé povahy, tak v ten moment jsou přetvořeni v kolektivní duši. Mohou jednat naprosto odlišně, než by jednali, kdyby byli sami (Le Bon 1997: 14).

Skupinové chování se rozvíjí v tom momentě, kdy jsou splněny základní psychologické podmínky, které jedince začleňují do systémů vzájemných vztahů ve skupině. První ze dvou podmínek uvádí vtahe vzájemné závislosti mezi členy. Jednání člena determinuje chování jiného člena ve skupině.

Druhou podmínkou je přítomnost společných norem, hodnot, ke kterému je každý člen zavázán a usměřňuje jeho chování (Mareš 2004: 26). To jsou například pravidla Tribuny sever, které zmíním v následující kapitole.

Dle Mareše v chování chuligánů hraje podstatnou roli uniformita daná stejnými postoji. Aktéři chuligánských skupin zaujímají specifické postoje, projevují se například urážkami protivníkových hráčů, pískáním, bučením (Mareš 2004: 27). Z mého pozorování mohu říci, že tyto projevy nejsou typické jen pro chuligánské skupiny, ale nyní je to součástí jakéhosi rituálu celého kotle. Při každém začátku utkání, nastupování hráčů na hrací plochu se píská, bučí. V jiných případech při vyvolávání sestavy protivníka se používají vulgární výrazy, které nahrazují příjmení soupeře. Toto chování můžeme vidět jak u chuligánů, tak u pokojných fanoušků. Můžeme říci, že je to součástí rituálu s cílem znervóznit či zesměšnit soupeře.

Jenže jak jsem již zmínila, jedinci v rámci kolektivní duše mohou jednat i nevědomě. Le Bon říká, že vědomí představuje jen velmi malou část toho nevědomělého. Můžeme říct, že naše činy vzniknou z nevědomělého podkladu. Tento podklad nese většinou dědičnost. Za našimi činy se skrývají příčiny neznámé a zatajené. Většina našich projevů je výsledkem motivů, které jsou skryté. V ten moment se davům stanou společné obecné vlastnosti charakteru, které jsou řízené nevědomím. Obyčejné vlastnosti, které má každý člověk se stávají společnou vlastností. Dav není schopen provést činy, které vyžadují vyšší inteligenci, tudíž nehromadí inteligenci, ale průměrnost (Le Bon 1997: 16).

Vznik těchto zvláštních vlastností určují příčiny. První příčinou je to, že jedinec nabývá v davu o větším počtu lidí nepřekonatelné moci. Jedním z důvodů může být, že je dav anonymní.

Dalším stavem je, když s i jedinec nevědomí své činy. Jedinců, kteří by měli natolik silnou osobnost, aby sugesci potlačili je velmi málo. Většina je stržena proudem a stanou se jakýmsi automatem, kdy vůle jedince se stala neschopnou jej vést. Zkrátka následně může dělat to, co by za stejných okolností, ale o samotě neudělal (Le Bon 1997: 17). Tento stav se týká hlavně pokojných fanoušků. U tohoto stavu je důležité, zda si fanoušek zpětně uvědomí své jednání a zda mu přišlo správné či nikoliv. To si uvedeme na výpovědi dvou fanoušků. Jan (35) uvedl: „*Občas se mi to stává, třeba jednou na výjezdě, to byl v tu dobu ještě šéf kotle Strašák. Vlezl na ochranou síť, aby byl na vyšším místě a mohl šéfovat kotel. Security k němu přiběhli a říkali mu, aby slezl. On samozřejmě řekl, že ne, že takhle je na každém stadionu. Jeden ho začal rvát dolu a v tu dobu se okolo mě seběhli asi dva nebo tři lidi, aby mu šli pomoci. V tu chvíli mi to přišlo jako správný jít taky pomáhat. Jednoho jsem chytil do kravaty, jelikož držel jinýho fanouška. Pak naběhli policajti se slzným plynem. Když si to přehraju zpátky, tak mi přišlo a přijde v pořádku, že jsem šel pomoci, protože nic neudělal. Když se ten dav k němu rozebíhal, bylo to nějak automaticky, bez myšlenek, jestli dělám správnou věc nebo ne.*“ Fanoušek Richard (18) naopak uvedl jinou situaci, kdy si nebyl vědom svého chování. „*Hráli jsme doma s Chelsea v Evropské lize a nastala situace, kdy jeden hráč – Lukaku hrozně provokoval lidi v kotli. Dělal na ně obličej, různá gesta. No a že je tmavé pleti, tak někteří začali dělat HUHUUHU, jako opice. Ti, co to začali to samozřejmě mysleli, tak jak mysleli, ale já v tom šílenství, rozčilení jsem to dělal taky. Až po chvíli jsem si uvědomil, co dělám, nejsem rasista. Bylo to takové davové šílenství.*“

8 Tribuna sever

Pojem kotel můžeme definovat jako označení té části stadionu, kde se scházejí ti nejvěrnější a nejvášnivější fanoušci klubu. Většina z nich doprovází svůj tým i na venkovní utkání. Slávistický kotel se nachází za jednou z branek (viz obrázek) a jmenuje se Tribuna sever (dále už jen TS).

TS se dlouhodobě stará o kvalitní atmosféru během utkání. Organizuje náročné choreografie a fandění během celého zápasu. Dále organizuje výjezdy, vyjednává s klubem. Za tím vším stojí velká práce velkého počtu lidí, kteří nemají nárok na honorář. *Dříve sem chodilo okolo 300 lidí, dnes je jich s přibývajícím úspěchem několik tisíc. Což můžeme považovat za velké plus, protože čím víc nás je, tím lépe.*“ Uvedl informant Aleš (27). Velké počty umožňují větší fandění. Jenže s velkými počty se nesou i nevýhody které vygradovali v Kodani a na domácím zápase s Genkem, kdy jsem byla svědkem házení kelímků s pivem do lidí a na hrací plochu. TS odmítá, že by to byl někdo z jejich řad ultras a hooligans a zareagovala na situaci tím, že vydala pravidla. Já, jakožto člen TS tyto pravidla znám. První dvě pravidla navazují na dění, které se odehrálo v Belgii: „Každý zodpovídá za své chování. Reprezentuješ Slavii.“ a „neházej nic na hrací plochu, ani do lidí.“

Kotel byl původně místem, kde nebyli sedačky. Díky nařízení orgánů už kotel není místem, které je tvořeno pouze betonovými schody, ale i očíslovanými sedačkami. Stálé ultras a hooligans skupiny mají svá pevně daná místa. Která se nachází v dolní části uprostřed kotle. Zde je i „spíkr“¹ a bubny. Jinak se zde funguje na principu „kdo dřív přijde, ten má lepší místo“ a nikoho nezajímá, že zde na tomto místě máte zakoupenou permanentní vstupenku. Z tohoto důvodu zde bylo i několik konfliktů. „*Máme tady pravidla, kdo dřív přijde, ten dřív mele. Ale lidé, kteří si sem z nějakého důvodu zakoupí vstupenky poprvé tohle neznají. Kolikrát jsem zde viděl, jak se lidé domáhali svého místa. V mnoha případech to bylo ale k ničemu. Anebo se zde objevil pán, který si stěžoval na to, že všichni stojí a že nic nevidí.*“ uvedl v rozhovoru Mirek (49). Proto jedno z pravidel říká, že sedět můžeš kdekoliv jinde na stadionu. Na TS se z pravidla stojí, pokud „spíkr“ neřekne jinak.² Z pozorování se ukázalo, že dalším faktorem, který často způsoboval mezi „svými“ fanoušky nepokoje bylo nošení klobouků nebo kulichů, které měli žlutou barvu a logo fortuna ligy.³ Tyto předměty jim byli odcizeny nebo si dotyčný vyslechl

¹ Jedná se o člověka, který je mluvčím a jeho pozice se nemění. Vždy před zápasem stojí na vyvýšeném podiu s megafonem a řídí celý kotel. Řve, co se v tu danou chvíli bude zpívat, skanduje. Řídí choreografie.

² Součástí některých chorálů je to, že si fanoušek sedne, potichu zpívá a posléze na pokyn spíkra vyskočí.

³ Fortuna je oficiálním sponzorem 1. české fotbalové ligy. Nyní nově sponzoruje i Slavii samotnou.

několik nadávek. Pravidlo zní: „Nejsi na pouti, barvy TS jsou černá, červená a bílá.“ Když píš o odcizení věcí, další pravidlo zní: „Klubové symboly nos hrdě a hlídej si je.“ Při výjezdu do německého Dortmundu jsme odcházeli ze stadionu Iduna Signal Park a přímo před ním nějaký fanoušek z Dortmundu vzal Slávistovi šálu a utíkal pryč. *„Šály a různé předměty rivala se kradou z mnoha důvodů. Můžeme to považovat za jistý druh adrenalinu. Někteří to berou jako výzvu k bitce, vyvolání konfliktu.“* uvedl Mirek (49). Všimla jsem si, že tento jev se vyskytuje většinou při zápase s rivaly⁴ a nedělají to jen příznivci Slavie. Osoba většinou „kořist“ přinese na stadion a v průběhu zápasu ji zapálí v místech, které jsou úplně dole u hřiště, aby mohli hasiči⁵ zasáhnout. Důležité také je nepsané pravidlo, když dotyčná osoba nemá místa okolo spíkra a bubnů, předá ji kompetentní osobě, která tento čin provede. Nikdy se nestalo, že by šálu někdo zapálil na vrchu kotle. Všechna pravidla jsou pro fungování TS důležitá, proto zmíním ještě zbylé:

- Fandi celý zápas
- Pomáhej s realizací choreografií
- Poslouchej pokyny „spíkra“ a známých tváří
- Nefot' a nenatáčeť
- Pij s rozumem

⁴ Sparta – derby pražských „S“, Bohemians – vršovické derby, Baník a Plzeň.

⁵ Hasiči jsou viditelně přítomni hlavně při rizikových utkáních, jako je např. derby pražských „S“

8.1 Ultras Tribuny sever

V této kapitole představím jednu z nejvýznamnějších identit – slávistické ultras fanoušky. Ultras Slavia považujeme za vůdčí skupinu kotle, tzv. tvrdé jádro na stadionu Eden, ti vystupují pod jednotným názvem Tribuna sever. Tuto tribunu navštěvuje tisíce lidí a tyto jedince Ultras Slavia organizuje prostřednictvím bubnů a megafonů.

Nejprve si představíme jednu z nejdůležitějších pozic v kotli – tzn. pozice support leadera neboli lídra. Tento člověk má být jakýmsi vzorem pro ostatní, proto je nezbytná zodpovědnost této funkce. Musí si vždy promyslet své jednání a vystupování. Tento jedinec je vždy členem některé ultras skupiny a má za úkol pomocí megafonu koordinovat celý sektor. Předzpívává jednotlivé chorály a určuje, v jaký moment na řadu přijde choreografie. Většinou je otočen zády k hřišti, čelem k publiku. Během mého pozorování jsem zjistila, že v této pozici jde především o autoritu, kterou si jedinec musí vybudovat. Ačkoliv se může zdát, že vše má na starost jen jedna osoba, vždycky je to práce celých skupin.

A jak sami sebe definují fanoušci ultras? *„Jsme loajální ke všemu, co se pojí s naším klubem. Je to naše kultura, náš denní chléb. Klub je součástí našich životů, je to náš svět, za který jsme ochotni položit svůj život. V našich řadách jsou právníci, doktoři, vojáci, dělníci, prostě jsme jako vy, pouze s tím rozdílem, že náš život je zasvěcen našemu klubu a všemu, co se ho týká. Snažíme se kluky podporovat. Vytváříme chorea, chorály“* (Aktivní skupina kotle). Důležitá součást podpory hráčů je hlučnost. Jedinci z řad ultras řekli, že ten, kdo chce chodit do kotle, musí fandit celý zápas. Z mého pozorování se ukázalo, že když tomu tak není, lídr kotle pomocí megafonu začne fanoušky „hecovat“, někdy i vulgárně, aby začali fandit nebo odešli na jinou tribunu.

Podporu týmu vyjadřují také vizuálně pomocí chorea neboli choreografií, které jsou součástí každého zápasu. Může se jednat o malé transparenty, velké choreografie nebo dokonce celostadionové choreografie. *„99% našich choreografií je originál. Občas se někde inspirováme ze zahraničí. Nápady se berou v hlavě pár lidí. Máme tři lidi, kteří dokážou nakreslit cokoli, to je totiž asi to nejsložitější. Zbytek jako kartoniády, vlajky apod. už jsou jen o nápadu a jejich realizace je jednoduchá. Na choreu třeba na derby se vším všudy pracuje cca 25 až 30 lidí, zhruba měsíc dopředu.“* (Aktivní skupina kotle). Vztahy mezi ultras a hooligans nejsou špatné. Při mém pozorování jsem několikrát zaznamenala choreografie, které měli motiv „Hooligans Slavia“, toto svědčí o propojenosti obou skupin. Co se týká financování těchto aktivit, tak vše začalo z vlastní kapsy samotných ultras, ale postupně začali prodávat suvenýry

a vybírat dobrovolné příspěvky od fanoušků, které jim tyto aktivity nyní platí. Již několik let existuje dohoda mezi oficiálním fanshopem SK Slavia Praha o tom, že mohou distribuovat suvenýry s vlastními motivy „Tribuna Sever“. Ač lze hovořit o skupině, která je hierarchicky řízená a čítá několik stovek lidí musím zdůraznit, že počet členů této skupiny nelze přesně určit s ohledem na to, že právě dochází k volnému prodeji suvenýrů ultras všem fanouškům v již zmíněném oficiálním fanshopu. Ultras neřídí fandění pouze v kotli, ale v některých případech i celý stadion. Jedná se o různé typy chorálů, kdy lídr začne řvát např. „Eden na nohy“ nebo „kdo neskáče fandí Spartě“ a nejenom kotel, ale celý stadion má za úkol si stoupnout. To samé se týká i celostadionového chorea, kdy s detaily jsou fanoušci obeznámeni již před zápasem. Každý má za svou sedačkou připraven karton a na povel lídra ho zvedne. Následný vizuální efekt, který se stará o doplnění atmosféry je pyrotechnika. Tu si rozebereme v následující kapitole.

8.1.1 Pyrotechnika jako nedílná součást akce

Pyrotechnika na fotbale, to je téma, o kterém se velmi často hovoří. Za vnesení dýmovnice, světlice, či jiného druhu pyrotechniky na stadion a následného odpálení při utkání padají přísné tresty. I přes všechny sankce se na skoro každém utkání objevuje pyrotechnika, která je součástí choreografie. Červené světlice osvětlí tribuny, které se promění v jedinečnou zářící světelnou show. Fanoušci to milují. „*Pyrotechnika na stadion určitě patří a není to zločin. Organizované pyro nepřináší žádné nebezpečí. Podporuje atmosféru, vyhecuje jak fanoušky, tak hráče.*“ (Jan 35). Všichni dotázaní odpověděli podobně s pozitivním názorem ohledně pyrotechniky.

Ač je to nádherná věc, která umocní atmosféru, nepatří do rukou jen tak někomu. V tom se všichni respondenti jak z řad ultras, tak z řad fanoušků shodují. „*Umocňuje to atmosféru a zážitek, určitě by za to neměli být tresty, jaké jsou dnes. Ale je to jako s autem, když ho řídí debil, tak s ním může uškodit.*“ (Aktivní skupina kotle). To jsme se na vlastní oči přesvědčili při domácím utkání s Olomoucí, kdy lidé, označováni za „tvrdé jádro“ kotle, naházeli do sektoru hostů několik světlic. Je nutné zmínit, že při zápase s Olomoucí nebyl kotel na severní tribuně, ale na tribuně jižní. Vedení klubu TS podporuje v jejích fanouškovských aktivitách, a proto umožnila fanouškům z TS místa na jižní straně stadionu, kde se nachází i sektor hostů. Dva tábory se ocitli vedle sebe, odděleni pouhou sítí. Slavia už byla v podmínce, tudíž jí disciplinární komise vyslovila ostrý verdikt zavření celého stadionu na jedno následující domácí utkání. Rozhádala se celá Tribuna sever, protože nikdo se k tomuto činu nehlásil anebo výtržníky zatajoval. Klub do odvolání zakázal všechny choreografie, zakázal volný pohyb po stadionu. Ultras na protest těmto zákazům odmítla při jednom z domácích utkání s Bohemians

závěrečnou děkovačku hráčům a během zápasu část z nich nefandila. „*My, jako „černá trička“ jsme nefandili, protože vedení Slavie nám zakázalo bubny a vše potřebné k organizovanému fandění. Byli jsme slovně napadáni normálními fanoušky a došli i na šarvátky, ale vše se později urovnalo a Slavia nám umožnila opět řídit fandění na TS*“ (Jakub 20). Jenže tihle lidé mají Slávii v srdci, tudíž zástupci Tribuny sever sjednali schůzku s vedením klubu, aby vyjednali podmínky, a to se jim nakonec podařilo. Tribuna sever vydala již výše zmiňovaná pravidla. Od té doby fungovalo vše jako dřív, pyrotechnika nebyla nějakou dobu k vidění a Slavia za podpory fanoušků vykopala postup do Ligy mistrů.

Ještě před zmiňovaným incidentem při utkání s Olomoucí jsem na Tribuně sever vyzorovala zajímavou situaci. Ještě, než se k ní dostanu, upřesním některé podstatné informace. UEFA tvrdě trestá porušení pravidel návštěvního řádu a pyrotechnika se za porušení považuje. Slavii čekal zápas, kdy na domácí půdě hostila jednoho ze špičkových evropských klubů, londýnskou Chelsea. Jenže dva tisíce fanoušků TS čekal šok, přišlo vyjádření ze strany UEFA, že bude část TS uzavřena. Vše odstartovalo vyřazení z předkola ligy mistrů s Dynamem Kyjev, kdy pokřikovali „UEFA mafia“. Další problémy přišly při zápase v Kodani, kdy použili pyrotechniku a měli zakázaný výjezd na další venkovní utkání v Bordeaux. To zatím Slávii stálo několik set tisíc korun. Vyvrcholilo to při domácím utkání s Genkem, kdy pyrotechniku doprovázelo i házení předmětů na hrací plochu. V ten moment UEFA udělila pokutu a uzavřela část TS na domácí utkání s Chelsea. „*Pyrotechnika nebyla od ultras, vždycky to byl nějaký jedinec s evidentně nízkým IQ, který se do našich řad nehlásí. Jsme si vědomi tvrdých disciplinárních trestů, proto pyro při těchto utkáních nepoužíváme*“ (Aktivní skupina kotle). Já měla to štěstí, že jsem se zápasu mohla účastnit a vše probíhalo naprosto v klidu. Pyrotechnika byla na chvíli utlumená i na následující domácí utkání naší ligy. A teď ta situace, kterou jsem vyzorovala. Při následujícím domácím utkání jsem stála jako vždy na schodech, kde mám výhled na hřiště a zároveň vidím i do koridoru. Zde proběhl konflikt, kdy mladý kluk, který byl pod vlivem návykových látek chtěl zapálit bengálské ohně. Přišel k němu starší pán a slušně mu řekl, aby to neodpaloval, že kvůli takovým jako je on se nedostal na zápas s Chelsea. Mladík evidentně neznal slušného vychování a začal do pána agresivně mlátit. V tu chvíli se seběhli hooligans z TS, pánovi pomohli a agresora předali security. Ne nadarmo Slavie používá heslo „spolu jsme silnější.“

Jak je z této kapitoly patrné, tak ultras i obyčejní fanoušci pyrotechniku zbožňují a chtěli by ho zlegalizovat. Ovšem upozorňují na to, že pyrotechnika by měla být používaná organizovaně a lidmi, kteří jsou k tomu určeni. „*Samozřejmě jde i o bezpečí, vždycky, když jdu*

odpalovat, tak se snažím upozornit všechny okolo“ (Tomáš, 17). Když je klub v podmínce, pyrotechnika se zásadně neodpaluje. Pokud ne, budou se stále opakovat situace, které předcházeli uzavření části tribun při zápase s Chelsea, celého stadionu po zápase s Olomoucí, zákazu výjezdu do Bordeaux apod.

8.2 Slavia Hooligans

Sekot říká, že na fotbalové diváky lze nahlížet jako na osoby vyhledávající silné emoční zážitky. A ty právě fotbal vyvolává. To vede k ochotě opakovaně navštěvovat stadion a fotbalová utkání. Následně se vytváří určité typy diváckých reakcí, které se mohou projevovat tak, že přesáhnou hranice společensky tolerovaného chování. Průběh utkání může v jedinci vyvolávat či umocňovat pozitivní nebo negativní emoce. To je první jev, který může vést k diváckým výtržnostem (Sekot 2010: 117). Viz. kapitola dříve.

Další skupinu, kterou lze nalézt v kotli vedle ultras, jsou hooligans. Dle Slepíčky (2010) u skupin ultras a hooligans dochází k vzájemnému prolínání. Propojenost mezi těmito dvěma skupinami je pokaždé jiná. Ačkoliv se některé projevy obou skupin prolínají, některé projevy jsou typické pouze pro hooligans. *„Zásadní rozdíl je ten, že hools jsou aktivní i mimo stadion. Hlavně ve rvačkách, partyzáncích a podobných akcích. Ať už jsou domluvený nebo spontánní. Za mě jsou ultras a ultras. Ultras si dneska říká každý, kdo jde do kotle. Ale to pro mě ultras nikdy nebylo. Ultras podporuje klub na výjezdech. Dělá chorea, grafity. Stará se o aktivitu kotle. Hools mají ale vždycky konečné slovo, co a jak bude. A to všude“* (Petr 28). Zároveň ale dodává, že i někteří chuligáni se zapojují do organizovaného fandění. *„Je to individuální, někdo jde pomoci, někdo ne, ale není to pravidlem.“* Někteří z řad hooligans splňují charakteristiku ultras a doprovázejí svůj tým všude bez ohledu na vzdálenost.

Aktuálně všichni hooligans skupiny na Slavii vystupují pod názvem Slavia Hooligans. Respondent Petr říká, že je potřeba odlišovat „pravé chuligány“ od těch lidí, kteří s fotbalovým chuligánstvím nemají nic společného. *„Ti, co dělají výtržnosti během fotbalu, když hází něco po lidech, na hřiště apod. si na chuligány jen hrají, o tomhle chuligánství vůbec není. My jakožto hooligans si domlouváme střety, a hlavně se snažíme, aby tam nebyl žádný civil. Spousta z nás nemá v plánu se porvat přímo na stadionu.“* (Petr 28). Co se týče předem domluvených střetů, vybírají se odlehlá místa z důvodu toho, aby nemohla zasáhnout policie. *„Jsou dva druhy střetů. Buď na bandy. To je bez jakéhokoliv omezení lidí, ty jsou většinou spontánní. Může to být například 100 proti 10. Nebo jsou střety na počty. Tam je omezení věku, například kategorie U23 a třeba deset na deset. Tento druhý typ je častější.“* Skupiny si předem domluví konkrétní místo a stanoví se pravidla. *„Jde o to, aby byl počet účastníků vyrovnaný a jak jsem řekl, mohou se stanovit věkové kategorie. Co se týče zbraní, ty většinou nepoužíváme. Dalším důležitým pravidlem je to, že když někdo leží, necháme ho být.“* Z výzkumu je patrné, že se jedná o velice dobře propracovaný systém, který má po předchozí domluvě svá pevně daná pravidla. Miloš (25) říká, že se nejedná o bezhlavé mlácení skupinky lidí, ale dokonce přirovnává tyto střety ke

sportu a zároveň dodává, že do posilovny začal chodit již v mládí jen proto, aby byl chuligán. *„Bylo to období života, kdy chceš někam patřit. Každý si najde svůj styl. Já si našel tohle. Už od nějakých 14 let jsem se mezi tyhle lidi chtěl dostat. Každý hools by měl v dnešní době trénovat bojové sporty. Já začal trénovat kvůli tomu, abych byl chuligán. A to mi zůstalo do dneška. Jsem rád, že žiju sportem. A nejsem feťák a ochlasta, jako hodně lidí v mém věku.“* Dále dodal, že chuligáni během zápasu většinou nepijí, protože dodržují životosprávu.

V této kapitole jsem představila dvě skupiny, které se vyskytují na Tribuně sever. Ačkoliv se ukázalo, že se tyto skupiny navzájem prolínají, a i hooligans jedinci podporují svůj tým či ho doprovázejí bez ohledu na vzdálenost, některé projevy jsou typické pouze pro hooligans a některé pouze pro ultras. Jednou z nejdůležitějších charakteristik, která ukazuje rozdíl mezi nimi, je to, že ultras jedinci kromě pouhé přítomnosti na stadionu vytvářejí i choreografie a snaží se dosáhnout co nejlepšího efektu. Ultras skupiny se pomocí atmosféry snaží udělat dojem jak na vedení svého klubu, tak na protivníkovy fanoušky nebo diváky v televizi. Z mého pozorování mohu říct, že během utkání probíhají dva zápasy. Jeden se odehrává na hřišti a druhý v hledišti mezi fanoušky, kteří bojují o to, kdo bude mít lepší atmosféru. Chuligánství jako takové je založeno na touze po boji. Nejedná se o neorganizované a bezhlavé mlácení skupin lidí, ale o dobře propracovaný systém s vlastními pravidly. Bitky se odehrávají na odlehlých místech jako jsou např. louky či lesy, aby nedošlo ke kontaktu s civilisty a policií. Rozbor rozhovorů jak s ultras, tak s hooligans ukázal společný důvod, proč tito diváci docházejí na stadion – aby dosáhli silných emočních zážitků, které v běžném životě nedostávají. Ty uspokojují jejich sociální potřeby, na které se vážou různé hodnoty jako je například kreativita, svoboda, sebeúcta či vzrušující život.

9 Nejasná hranice identity

Jak jsem v kapitolách ultras a hooligans ukázala, jasně definovatelná hranice mezi fanoušky v kotli neexistuje, protože i někteří hooligans se starají o atmosféru, kterou má za úkol skupina ultras. A naopak někteří z řad ultras jsou ochotni se zapojit do domluvených střetů. Právě Pavel (23) poukázal na prolínání skupin ultras a hooligans: „*Jsem součástí skupiny Village Lads, která fungovala v letech 2013–2019, nyní již v omezené míře kvůli rodinám, práci a podobně. Členové se podíleli na tvorbě chorea, pyroshows, tvorbě grafity.*“ Zároveň podotýká, že se i jako ultras někdy venku zapojil do nějaké bitky mezi dvěma skupinami. „*Byl jsem kolikrát požádán chuligánkou, jestli jim nemůžeme jít pomoci a já jsem šel.*“ (Pavel 23). V prvních dvou větách bychom ho podle Mareše (2003) zařadili do skupiny ultras, jenže po další větě vidíme, že i někteří členi ultras se zapojují do akcí, které jsou typické pro skupinu hooligans. Podobný popis uvedl Jakub (20): „*Všude je napsáno, že hooligans jsou ti, co se po zápase někde mimo stadion pobijí. A že ultras obstarávají choreografie a organizují fandění. Není tomu tak. Choreo chodí malovat jak kluci z ultras, tak kluci z hools.*“ Ukázalo se, že tyto skupiny spolu často spolupracují. Příklad uvedl Jakub, který chuligánům připisuje roli ochranky, která má za úkol bránit fanoušky jak na domácím stadionu, tak na výjezdech. „*Mnohokrát se stalo, že byl na TS „narušitel“, fanoušek ACS⁶, který musel být následně hools vyveden*“ (Jakub 20).

Při rozhovorech s fanoušky jsem si všimla, že samotní jedinci mají problém sami sebe definovat a přiřadit se k určitému typu diváka. Například Jiří sám sebe popsal jako ultras, protože chodí do kotle a občas přispěje na choreografii určitou finanční částkou. Dále však dodal, že není členem žádné ultras skupiny. Podobný jev můžeme vidět například u Richarda (18), který občas pomůže s přípravami na choreografie nebo prodejem nálepek či suvenýrů. Ovšem dle jejich (Jiřího a Richarda) charakteristik bychom je řadili spíše do kategorie fanoušků.

Problém s identifikací mají i média. Pokud se nestane žádný konflikt, je dokonalá atmosféra, tak jsou nazýváni ultras. Ovšem pokud se stane nějaký problém, jsou tito lidé označováni jako hooligans. Většinou se ale může jednat o stejné lidi. Z výpovědí je patrné, že důležitá je senzace po sledovanosti. „*Poukazují stále jen na negativní věci, pozitivní se v televizi nikdy neobjeví. Těžko jde přehlížet, že reportáže jsou napsané tak, aby fanoušky poškodily a byla z toho senzace a co nejvíc peněz*“ (Tomáš 17). Dále také upozorňují na neznalost. „*Média o nás točí jen to, co se jim líbí. Teď jsem viděl video na seznamu, kde nějaká slečna, která neví,*

⁶ AC SPARTA PRAHA

co jsou to hools a kdo jsou ultras jde mezi fanoušky Sparty, kteří jsou opilí, vybere si jednoho primitiva a tomu klade otázky. My jsme pro lidi ti, co jim znásilní ženy a zabíjí děti“ (Jakub 20).

Jak se výše ukázalo, tak někteří fanoušci mají sami problém se definovat. Tuto identifikaci fanoušků bychom mohli popsat pomocí neokmenů. Dle Baumana je úplně jedno, kdo se prohlásí za jejich člena. Zkráceně, své příslušníky nikdo nekontroluje. K neokmeni, v tomto případě hovoříme o kotli, se jedinec může připojit a zase jej opustit zcela podle své vůle. Může se libovolně stěhovat z jednoho neokmene do druhého a tím odkládat i identitu o kterou v konkrétním kmeni jde. Neokmeny nechávají své dveře dokořán (Bauman 1996: 197).

10 Pohled fanoušků na hooligans

Jak jsem již uvedla, není jasně daná hranice mezi ultras a hooligans. V této části rozhovorů měli respondenti dle svých zkušeností popsat, jak vypadá fotbalový chuligán. Na základě těchto výpovědí jsem získala informace o chování a povaze fotbalových chuligánů z pohledu fanoušků.

Prvním z uvedených znaků, které všichni respondenti zmínili, bylo to, že chuligáni mají především krátké, či vyholené vlasy. Tato image má vzbuzovat respekt veřejnosti. Dále uvedli, že příslušnost ke skupině bývá často vyjádřena tetováním např. názvem chuligánské skupiny. Široká veřejnost zastává názory, že se fotbalový chuligáni nezajímají o fandění, nýbrž jen o konflikty. Někteří respondenti poukázali na to, že není možné přesně definovat fotbalového chuligána. *„Kdo je na fotbale hooligans? Ten, kdo odpálí pyro? Ten, kdo se popere? To může udělat každý. Chuligáni tam byli před námi a budou i po nás, je to součást fanouškovské kultury. Každý z nás si na fotbal pro něco přišel. Já se vyskákat a vyventilovat emoce – radost z úspěchu i zklamání z prohry. Někdo jiný jen vypít pár piv a utéct na pár hodin od rodiny. Někdo jen vidět dobrý fotbal. Nechme každého dělat to, pro co si přišel“ (Stanislav 25).* Většina respondentů ale uvádí, že většina z nich prožívají fotbalové utkání stejně nebo podobně jako oni. Tzn. zpívají chorály, fandí a že se s konflikty na tribunách nikdy nesetkali. Další otázka se týkala toho, zda si myslí, že chuligáni jsou z větší části lidé bez vzdělání. *„Mnoho z nich znám a rozhodně to nejsou nevzdělanci z chudých rodin“ (Richard 18).* Ladislav (36) říká, že jde o směs lidí, od dělníka po právníka. Tyto výpovědi ukazují, že tvrzení Mareše, Smolíka a Suchánka (2004) ohledně nevzdělanosti fotbalových chuligánů jsou mylná. Zdá se tedy, že na členství v této skupině nemá žádný vliv vzdělání.

Při položení otázky, zda si informanti myslí, že za výtržnosti během zápasů může konzumace alkoholických nápojů, či jiných návykových látek, se mi dostalo následujících

odpovědí. „Členi hooligans na TS jsou lidé většinou vzdělání, vysokoškoláci, sportovci – nepijí alkohol, dodržují životosprávu. Naopak výtržníci jsou lidé, kteří jsou vázáni na ostatní a konají na vlastní hlavu, to znamená, že jsou pod vlivem alkoholu nebo drog. Nejsou členi žádné chuligánské skupiny“ (Ondřej 18). Richard (18) dále dodává, že fanoušci někdy na stadionu dělají větší nepořádek než chuligáni. Zdá se tedy, že na této aktivitě chuligánství participují i jiní fanoušci, kteří nejsou členy těchto skupin. Někteří dokonce tvrdí, že v některých případech jsou hooligans něco jako jejich ochranka a vyrušují chuligánské skupiny protivníka. Tím zamezují jakémukoliv útoku na fanoušky. „Když jdeme pochodem, nikdy nevíš, kdy na tebe může někdo skočit, je to dobrý pocit, když víš, že tě případně bude někdo bránit“ (Ondřej 18).

Na základě odpovědí jsem zjistila, že ne všichni fanoušci popisují fotbalového chuligána jako násilného jedince. Fanoušci, kteří se dostávají do kontaktu s fotbalovými chuligány, říkají, že kdo chce uspět jako fotbalový chuligán, musí dodržovat zdravou životosprávu, chodit do posilovny a věnovat se nějakému bojovému sportu. Respondenti uvádějí, že se dnešní chuligáni neperou na stadionech, ale zásadně mimo stadiony. Tyto bitky se odehrávají na odlehlých místech, aby nedošlo ke kontaktu s civilisty, popřípadě policií a mají svá určitá pravidla viz. kapitola Slavia hooligans. Co se týká celkového vzhledu, tak většina respondentů se shodla na tom, že chuligáni mají nakrátko střižené vlasy, mají tetování, které často nese motiv chuligánské skupiny jako je např. název a často se oblékají do nenápadného oblečení. Dle některých respondentů se oblékají nenápadně kvůli tomu, aby se ztratili v davu. Ačkoliv ne všichni fanoušci popisují chuligána jako násilného jedince, tak stále v široké veřejnosti převládá názor, který je podporovaný hlavně médii, že se hooligans o fotbal nezajímají a chtějí se jen poprat. Respondenti však uvedli, že se s chuligány setkávají na stadionu běžně a utkání prožívají podobně jako oni. Dále většina dotazovaných nesouhlasí s tím, že se vandalismu na stadionech dopouští pouze jedinci z řad hooligans, ale že na aktivitě chuligánství participují i jiní fanoušci, kteří nejsou členy těchto skupin. Často se jedná o činy spojené s nadměrnou konzumací alkoholu. Zde je nutné připomenout, že hooligans nekonzumují alkohol nebo ho konzumují jen v minimálním množství. Důvody, proč nepijí je to, že musí dodržovat životosprávu a být střízlivý, protože ke střetům dochází i po zápasech. Viz. kapitola Slavia hooligans.

11 My a Oni

Do této chvíle jsem se snažila poukázat na problematiku vymezení My. Zjistili jsme, že ve slávistickém kotli můžeme najít několik typů identit fanoušků. Dle Murphyho nezbytnou součástí veškerého skupinového života a formování sociální identity je důležité uvědomit si, kým jsme a zároveň kým taky nejsme (Murphy 1998: 42). Proto se v následujících kapitolách zaměřím na to, vůči komu se fanoušci kotle vymezují.

Někteří jedinci se vymezují i vůči svým fanouškům. Respondenti často zmiňovali, že ne každý člověk je správný slávista. „*Správný slávista by měl být pravidelně na stadionu, a hlavně musí fandit. Ti, co to sledují v televizi, to nejsou fanoušci. Sleduju v televizi spoustu zápasů, mám rád například Chelsea, fandím ji, ale nemůžu si říkat fanoušek Chelsea, jsem maximálně tak její příznivec. Správný slávista má zakoupenou permici, pokud mu v tom nebrání práce, tak je vždycky přítomen na tribuně*“ (Pavel 23). Dle výpovědí respondentů správný slávista pravidelně dochází na zápasy, ovšem ty, kteří sledují zápasy doma v televizních přenosech za fanoušky nepovažují a vymezují se vůči nim. Ovšem pravidelné docházení na stadion ještě neznamená, že je jedinec správný slávista. Respondenti se často vymezovali i vůči fanouškům, kteří na stadion sice docházejí, ale navštěvují jen atraktivní zápasy (například, když přijede zahraniční soupeř) nebo odcházejí z utkání dříve, protože Slavie prohrává. Respondenti zde pro tyto jedince používali označení „fanoušci úspěchu“, čímž mysleli ty fanoušky, kteří klubu fandí pouze tehdy, když se mu daří. „*Dnes je taková situace, že díky úspěchům se napravilo hodně fanoušků. Většina z nich ale nemá mentalitu fanouška, natož ultras nebo hooligans*“ (Aktivní skupina kotle). Hodně důležitou roli pro fanoušky hraje oddanost ke klubu a podpora v době, kdy se mu nedaří. Dalším důvodem vymezení se vůči svým fanouškům je to, že nedodržují, již zmíněná základní pravidla kotle. „*Nechápou zásady a pravidla aktivních lidí. Navíc jsou často ve stavu, že nemůžou ani chodit, protože moc pijou. Proto často dochází právě ke konfliktům ve vlastních řadách.*“ (Jakub 20) Jedná se o alkohol ve formě piva, který je na stadionu dostupný. Při mém výzkumu jsem zjistila, že někteří fanoušci si dokonce na stadionu zakouří marihuanu. Někteří z řad ultras také zmiňují to, že když se stane nějaký problém, všichni z toho viní je, ale pokud se jim povede pěkná prezentace v hledišti, každý to sdílí na sociálních sítích a hrdě se hlásí k těmto členům.

Dalším a často zmíněným vymezením je vymezení se vůči fanouškům jiných týmů, konkrétněji vůči AC Sparta Praha. Z analýzy dat jsem zjistila, že hlavní důvody jsou jak historické, lokální, tak na základě fotbalových úspěchů. Historické a zároveň lokální vymezení vůči soupeři se týká toho, že oba týmy jsou z Prahy a derby, často také nazývané

jako „bitva o Prahu“ jsou nejvýznamnějšími zápasy sezóny, které trvají už 100 let. Dle konečného výsledku se ukáže, kdo jsou „Vládci Prahy“. Jde o čest a prestiž.

11. 1 Média

Intenzivním impulzem dotváření diváckých norem chování v hledištích se stala média v čele s televizí. Dle Slepíčky na jedné straně tyto přenosy významně pozitivně přispěly k rozšíření pozitivních reakcí. Na druhou stranu nabízely modely i intenzivních negativních diváckých projevů, mající mnohdy navádějící účinek (Slepíčka 2010: 72-73). Informace o utkáních, aktuálních kauzách a výsledcích ze světa sportu nalezneme v novinách, v televizi, na internetu, v podstatě všude a každý den. Proto není divu, že se média soustředí také na události, které jsou spjaty s tímto sportem. Jean Baudrillard patřil mezi přední teoretiky, kteří se zabývali médii a společností. Především on popisuje média jako nástroj manipulace a dominance. Tím představuje jednu z extrémnějších variant negativního pohledu na soudobou kulturu a média, protože zkreslují skutečnosti (Bystřický 2009: 104). Někteří z respondentů řekli, že dle nich média záměrně zkreslují realitu, ale že nemá důvod s nimi bojovat. „*Média umí podat věci různými způsoby, obecně je moderní ukazovat zlé a agresivní fanoušky a těžko s tím něco uděláme.*“ (Jiří 26).

Jenkins říká, že právě média mají velký vliv na vytváření obrazu fanoušků, kteří jsou nebezpeční (Jenkins 1992: 13). Toto si myslí i někteří fanoušci, a právě proto média berou jako nepřítel a vymezují se vůči nim. „*Dle médií je každý fanoušek horší než vrah a pyrotechnika nebezpečnější než střelné zbraně.*“ (Jiří 26) Podle fanoušků média neznají prostředí stadionu, natož kotle, a proto dochází ke zkreslení informací. „*Jednou, během zápasu se k nám dostal narušitel z jiného týmu a začal tam dělat bordel. V médiích samozřejmě tohle nebylo, ale bylo tam jen, že jsme se rvali mezi sebou. Nikoho už nezajímá, jak se to doopravdy stalo, hlavně že máme článek na titulní stranu bulváru.*“ (Pavel 23) Jedno z pozitiv vidí člen ultras Martin (40): „*Média se chytají senzací a dávají nám prostor v průběhu přesunu na stadion, tím přispívají k tomu být vidět. Je to taková skrytá reklama.*“

11. 2 Bezpečnostní složky

V České republice se problematikou fotbalových fanoušků zabývá celá řada organizací a institucí. Na základě výpovědí respondentů jsem zjistila, že nejsilnější vymezování probíhá vůči bezpečnostním složkám. Především se jedná o policii a pořadatele, které fanoušci berou jako nástroj represe, která jim znemožňuje určité formy fandění.

V první řadě fanoušci poukazují na policii. Všichni respondenti se shodli na tom, že množství policistů, kteří jsou před stadionem či je doprovází, je přehnané. „*Množství policistů je k smíchu, hlavně tedy na výjezdech. Tam z fanoušků dělají největší kriminálníky a spěje to až k policejní represí.*“ (Lukáš 37). Dle výzkumu se výskyt policie odvíjí od toho, zda Slávie hraje venku nebo doma. Zatímco na domácích utkáních, která nebyla riziková, bylo před stadionem policistů minimálně, na výjezdech na venkovní utkání tomu bylo jinak. Příkladem může být finále Mol Cupu s Baníkem Ostrava v Olomouci, kde jsme byli doprovázeni od hlavního nádraží až na stadion několika stovkami těžkooděnců se psy. Nesměli jsme zastavit, protože chvíli po nás přijeli fanoušci Baníku Ostrava. Nutno podotknout, že Baník má ve svých řadách několik chuligánských skupin. Slávie utkání vyhrála 1:0 a před předáním titulu se na trávníku shromáždila policie, aby zabránila případnému vniknutí fanoušků na hrací plochu. Nikdo se o to nepokusil a oslavy svých mistrů mohli sledovat z dále obklopeni těžkooděnci.

Další věc, která podle fanoušků ovlivňuje chování policie, je to, že někteří z nich chtějí vyvolávat konflikty, protože jsou do jisté míry chráněni zákonem. „*Policie nás provokuje celou cestu za fotbalovým zážitkem. Jsme vyprovázeni těžkooděnci před nastoupením do vlaku, následně kontrolují jednotlivá kupé. Máme zákazy vystupovat jinde než v cílové stanici.*“ (Martin 40). Dále Tomáš (17) dodává, že občas dochází i k šikaně ze strany bezpečnostních složek: „*Jednou při pochodu na Letnou mi jeden z těžkooděnců jen tak podkopl nohu.*“ Jiří doplňuje, že si někteří fanoušci toto jednání nenechávají líbit, proto vznikají konflikty mezi nimi a policií. „*Oženou se legislativou, protože si myslí, že můžou vše. Podle mě jsou někteří policisté větší bezmozci než fanoušci. Neříkám, že jsme dokonalý a že jsme nikdy nic neprovedli, ale nenecháme si nic líbit, když na to přijde. Kdo by si taky nechal?*“ (Jiří 20). Dalším aspektem, který může vyhrocovat vztah mezi policií a fanoušky jsou předsudky a negativní pověst slávistických fanoušků, která je podporována hlavně médii. „*Dívají se na nás jako na největší kriminálníky, kteří na tribunách žerou děti, ve volném čase jdou zbit nějakého řidiče autobusu, viz. video na TV seznam a jsme prostě ti nejhorší.*“ (Miloš 25).

Z uvedených výpovědí vyplývá, jak během výjezdů a samotných zápasů probíhá vymezování skupin na „my a oni“. Avšak toto vymezování může být i do jisté míry flexibilní. Fanoušci týmů se vymezují vůči fanouškům a klubu soupeřova týmu, v tomto případě by platilo, že „my“ znamená Slávisti a „oni“ znamená například AC Sparta Praha, protože se jedná o odvěkého rivala. Z mého pozorování, ale můžeme říct, že vymezování se na „my“ a „oni“ v tomto případě jde i jinak. Dochází k tomu v tom momentu, kdy fanoušci najdou společného nepřítele, čímž jsou právě bezpečnostní složky. Proto toto vymezování už neznamena „my“

jako Slávisti nebo Spartaňané a „oni“ jako bezpečnostní složky, v tomto momentě vzniká My všichni fanoušci a Oni bezpečnostní složky. Toto chování jsem vyzorovala na velkém množství sledovaných utkání, kdy soupeř i protivník vytáhli transparenty, kde bylo napsáno: A.C.A.B. – což je zkratka pro „All cops are bastards.“ Příkladem je případ, kdy v Havířově na hokeji příslušník security údajně zabil fanouška. Vznikla společná fanouškovská výzva a na fotbalových a hokejových zápasech se během utkání začaly objevovat transparenty s textem: „Security vraždí, vy řešíte pyro a pohyb. Nejsme zločinci!“ Aktivní skupina kotle říká, že v těchto situacích se fanoušci musí semknout a držet při sobě. „*Máme společného nepřítele, ať je to policie, sekuritka, FAČR, v tomhle ohledu musíme stát bok po boku druhému*“ (Aktivní skupina kotle).

12 Závěr

Cílem této práce bylo poukázat na rozmanitost fanouškovských struktur. Přinést objektivnější náhled do prostředí fotbalových fanoušků bez předešlých předsudků, způsobených soustředěním se na jeden aspekt, kterým je násilí, a to si myslím, že se mi podařilo. konkrétně z týmu SK Slavia Praha, kteří se koncentrují ve specifické části stadionu, kterým je kotel neboli Tribuna sever. Zrealizovala jsem celkem 15 individuálních rozhovorů, jeden skupinový a byla jsem přítomna na 32 fotbalových utkání, přičemž tři byly v zahraničí. Pomocí konceptu vymezování My a Oni jsem se snažila popsat, jak sami sebe vidí členi ultras a hooligans, jak fotbalové chuligány reflektují pokojní fanoušci a vůči komu se návštěvníci kotle vymezují. V první řadě, chceme-li pochopit identitu jedinců, je důležité nejprve definovat to, kým jsou, ale také i to, kým nejsou.

Způsob podpory vytváří hned několik typů fotbalových příznivců a důležitá je emocionální spjatost s klubem. Jedná se o fotbalové fanoušky, ultras a hooligans. Kdo jsou tedy hooligans? V dnešní době se s výrazem fotbalový chuligán setkáváme při pojmenovávání radikálních fanoušků. Co se týká fotbalového chuligánství, v první řadě je důležité rozlišit dva druhy aktivit a s tím i dva druhy fotbalových chuligánů. Prvním je neorganizované výtržnictví, které nastává často v důsledku kombinace s alkoholem a týká se většinou obyčejných fanoušků kteří se nehlásí k žádné chuligánské skupině. Druhou aktivitou jsou domluvené konfrontace, které se odehrávají mimo stadion většinou na neutrálním území, které je předem domluvené. Právě v tomto případě se jedná o jakousi sportovní činnost s dobře propracovaným systémem a předem domluvenými pravidly. Dále musím vyvrátit myšlenku Iana Tylora, který ve svém výzkumu fotbalových chuligánů došel k závěru, že chuligáni pocházejí pouze z dělnických tříd (Smolík 2017: 154). Socioekonomické postavení ve společnosti nehraje významnou roli. Dále tento výzkum ukazuje, že tvrzení o nevzdělanosti hooligans jsou též mylná. Ačkoliv by dle informantů bylo možné najít zde jedince, kteří mají pouze základní stupeň vzdělání, stejně tak bychom zde mohli nalézt osoby se vzděláním vysokoškolským. Konzumaci alkoholu můžeme považovat za základní spouštěcí mechanismus k páchání výtržnictví. Jenže tato konzumace se netýká členů hooligans, protože ti dodržují zdravou životosprávu, ve většině případů nepijí a nekouří. Většinová společnost vnímá chuligány jednostranně, protože mají zkreslené informace z televize, novin či internetu. Některé články jsou založeny na pravdě, každopádně je faktem, že novináři si velmi rádi přibarvují skutečnost, aby dosáhli větší mediální sledovanosti. Fotbalové chuligánství je organizované hnutí, které má jasně daná pravidla, která jsou členy respektována a dodržována. Jak tomu ale někdy bývá, najdou se i jedinci, kteří se nechtějí řídit

pravidly a svou účast na fotbalových utkání zneužívají k projevům násilí, které s chuligánstvím nemá nic společného. Dle rozhovorů s členy hooligans se jedná o jedince, kteří si na chuligány jen hrají. Pokojní fanoušci reflektují chuligánství jako patru přátel, kteří při sobě drží a takzvaně si kryjí záda. Negativní postoje k chuligánství ze strany fanoušků jsem během mého výzkumu nezaznamenala, někteří respondenti dokonce berou reprezentanty hooligans pozitivně, protože se starají o to, aby ostatní fanoušci nebyli napadáni chuligány jiných týmů. Chuligánství fanoušci i samotní hooligans považují za životní styl a existují mnohé důvody pro členství v této subkultuře. Jedná se o touhu někam patřit.

- Existuje hranice mezi ultras a hooligans?

Dle výsledků mého výzkumu struktury ultras a hooligans jsou značně propojené a rozdíly jsou minimální. Jednou z nejdůležitějších charakteristik, která poukazuje na rozdíl mezi těmito dvěma skupinami, je to, že ultras kromě přítomnosti na stadionu vytváří choreografie. Pro hooligans je typický tzv. třetí poločas a na rozdíl od ultras jsou aktivní i mimo stadion. Tyto jejich projevy jsou rozdílné. Každopádně někteří z řad hooligans splňují charakteristiku ultras, kdy doprovázejí svůj tým bez ohledu na vzdálenost a zapojují se do organizovaného fandění. Na druhou stranu se i členi ultras k domluveným konfrontacím, které jsou typické pro chuligány, vyjadřují pozitivně. Někteří respondenti z řad ultras však hovoří pouze o násilí defenzivním, tzn. k obraně skupiny či symbolů klubu. Z výzkumu mohu říci, že určitá hranice tam je, co se týče emocionálního vztahu ke klubu, ale tyto dvě skupiny se propojují a navzájem prolínají, tudíž ji nelze přesně určit. Každopádně všichni docházejí na stadion, aby dosáhli silných emočních zážitků, které v běžném životě nedostávají, ty uspokojují jejich sociální potřeby.

- Vůči komu se skupiny fotbalových fanoušků vymezují?

Vymezování, kým nejsou, směřuje především vůči fanouškům úspěchu, kteří navštěvují pouze atraktivní zápasy a klubu fandí jediné, když se mu daří, nebo vůči fanouškům jiných týmů (nejsilnější vymezování bylo vůči AC Sparta Praha na základě lokálního soupeření o „vládce Prahy“). Další skupinou, vůči které se informanti vymezovali, byli bezpečnostní složky (policie) a média. Z výpovědí a pozorování mohu říci, že vztahy mezi fanoušky a policií jsou značně napjaté a negativní. Při některých utkáních jsem byla svědkem neprofesionálního jednání příslušníků pořádkových jednotek. Avšak někteří respondenti zmiňují, že konflikty jsou často vyvolány oboustranně a někdy jim předchází často banální situace. Ultras, stejně jako hooligans prezentují protipolicejní tematiku např. transparenty (A.C.A.B).

Všechny názory a popisy v mé práci jsou z pohledu fanoušků a dle mého názoru by bylo přínosem, kdybych do pokračujícího výzkumu zahrnula výpovědi bezpečnostních složek a medií.

Myslím si, že skutečný obraz a pohled na fanoušky, hooligans a ultras získáme pouze tehdy, když se mezi nimi pohybujeme. Jsem ráda, že jsem si vybrala právě toto téma, neboť prostřednictvím tohoto výzkumu jsem si rozšířila vědomosti o této problematice. Doufám, že tato práce bude alespoň malým přínosem k pochopení a rozšíření poznatků o subkultuře hooligans a ultras.

13 Seznam použité literatury

- Bauman, Z. 1996. *Myslet sociologicky: netradiční uvedení do sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Bone, L. G. 1997. *Psychologie davu*. Praha:
- Giddens, A. 2013. *Sociologie*. Praha: Argo.
- Hendl, J. 2005. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál
- Houška, V. 1992. *Věčná Slavia*. Praha: Olympia.
- Jenkins, H. 1992. *Textual poachers: Television Fans and Participatory Culture*. New York: Routledge.
- Kasal, J. 2013. *Násilí na stadionech jako odraz kultury*. Brno: Gaudeamus.
- Mareš, M. J. Smolík, M. Suchánek 2004. *Fotbaloví chuligáni*. Brno: Barrister a Principal.
- Mareš, M. 2003. *Pravicový extrémismus a radikalismus v ČR*. Brno: Barrister a Principal
- Meyers, D. G. a kol. 2016. *Sociální psychologie*. Brno: Edika.
- Mioviský, M. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada
- Murphy, R. F. 1998. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Nikl, J. 2007. *Divácké násilí*. Praha: PA ČR.
- Poněšický, J. 2005. *Agrese, násilí a psychologie moci*. Praha: Triton.
- Sekot, A. 2006. *Sociologie sportu*. Paido.
- Sekot, A. 2010. *Úvod do sociální patologie*. Brno: Masarykova univerzita.
- Slepička, P. V. Hošek, B. Hátlová 2011. *Psychologie sportu*. Praha: Karolinum.
- Slepička, P. a kol. 2010. *Divácká reflexe sportu*. Praha: Univerzita Karlova.
- Smolík, J. 2017. *Subkultury mládeže: sociologické, psychologické a pedagogické aspekty*. Brno: Mendelova univerzita.
- Soukup, M. 2014. *Terénní výzkum v sociální a kulturní antropologii*. Praha: Karolinum.
- Toušek, L. 2015. *Kapitoly z kvalitativního výzkumu*. Plzeň: Katedra antropologie FF ČZU.

Internetové zdroje:

Slavia 2019. *Rok 2019: rok Slavie*. Dostupné z: <https://www.slavia.cz/clanek.asp?id=Rok-2019-Rok-Slavie-17232> [20. 04. 2020]

Slavia 2019. *Ceník permanentních vstupenek*. Dostupné z: <https://www.slavia.cz/zobraz.asp?t=vstupenky-permanentky> [21. 05. 2020]

14 Přílohy

Příloha č. 1. Zápasy, kterých jsem se zúčastnila

14.02. 2019	SK Slavia Praha – KAA Gent	Evropská liga
25.02. 2019	SK Slavia Praha – FC Slovácko	Fortuna liga
10.03. 2019	SK Slavia Praha – FC Slovan Liberec	Fortuna liga
14.03. 2019	SK Slavia Praha – FC Sevilla	Evropská liga
02.04. 2019	SK Slavia Praha – MFK Karviná	MOL Cup
11.04. 2019	SK Slavia Praha – Chelsea FC	Evropská liga
14.04. 2019	SK Slavia Praha – AC Sparta Praha	Fortuna liga
18.04. 2019	Chelsea FC – SK Slavia Praha	Evropská liga
24.04. 2019	SK Slavia Praha – AC Sparta Praha	MOL Cup
27.04. 2019	SK Slavia Praha – SK Sigma Olomouc	Fortuna liga
12.05. 2019	SK Slavia Praha – FC Viktoria Plzeň	Fortuna liga
15.05. 2019	SK Slavia Praha – FK Jablonec	Fortuna liga
22.05. 2019	SK Slavia Praha – FC Baník Ostrava	MOL Cup
26.05. 2019	SK Slavia Praha – AC Sparta Praha	Fortuna liga
28.07. 2019	SK Slavia Praha – SK Sigma Olomouc	Fortuna liga
10.08. 2019	SK Slavia Praha – FC Slovan Liberec	Fortuna liga
24.08. 2019	SK Slavia Praha – Bohemians 1905	Fortuna liga
28.08. 2019	SK Slavia Praha – CFR Kluž	Liga mistrů
14.09. 2019	SK Slavia Praha – FC Slovácko	Fortuna liga
17.09. 2019	Inter Milán – SK Slavia Praha	Liga mistrů
28.09. 2019	SK Slavia Praha – FK Mladá Boleslav	Fortuna liga
02.10. 2019	SK Slavia Praha – Borussia Dortmund	Liga mistrů

19.10. 2019	SK Slavia Praha – FK Příbram	Fortuna liga
23.10. 2019	SK Slavia Praha – FC Barcelona	Liga mistrů
02.11. 2019	SK Slavia Praha – FC Baník Ostrava	Fortuna liga
10.11. 2019	SK Slavia Praha – FK Teplice	Fortuna liga
27.11. 2019	SK Slavia Praha – Inter Milán	Liga mistrů
01.12. 2019	SK Slavia Praha – MFK Karviná	Fortuna liga
10.12. 2019	Borussia Dortmund – SK Slavia Praha	Liga mistrů
15.12. 2019	SK Slavia Praha – SK České Budějovice	Fortuna liga
22.02. 2020	SK Slavia Praha – SFC Opava	Fortuna liga
08.03. 2020	SK Slavia Praha – AC Sparta Praha	Fortuna liga